

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Anna Klírová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Stimulační program zrakového vnímání dětí předškolního věku ve vztahu
k osvojování školních dovedností

Options of diagnosis of visual perception in the preschool age in relation
to the acquisition of school skills

Anna Klírová

Vedoucí práce: PhDr. Pavlína Šumníková, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Stimulační program rozvoje zrakového vnímání dětí předškolního věku ve vztahu k osvojování školních dovedností vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mladé Boleslavi 26. června 2015

.....

podpis

Ráda bych poděkovala PhDr. Pavlíně Šumníkové, Ph.D. za odborné vedení, věcné připomínky a dobré rady, které mi při vedení práce poskytla. Poděkování rovněž patří mé rodině, které mě podporovala a pomáhala. Za pomoc a podporu také děkuji své kamarádce Martině.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o stimulaci zrakového vnímání u dětí předškolního věku ve vztahu k osvojování školních dovedností.

Důraz je kladen především na vývoj a rozvoj zrakového vnímání v jeho jednotlivých složkách v tomto období. Následují diagnostické metody, kterými lze v současné době diagnostikovat. Stručně jsou uvedeny poruchy učení v souvislosti s oslabeným zrakovým vnímáním, popsána školní zralost a připravenost, vymezeny individuálně vzdělávací plány a podpůrná a vyrovnávací opatření.

V empirické části je použit kvalitativní výzkum. Screeningovou metodou jsou vybrány děti předškolního věku s oslabenou zrakovou percepcí. U těchto dětí je realizován pětiměsíční stimulační program. V závěru práce je kontrolním šetřením a porovnáním výsledků zjištěna účinnost stimulačního programu. Dětem s oslabením jsou vypracovány individuálně vzdělávací plány.

KLÍČOVÁ SLOVA

Stimulace, zrakové vnímání, předškolní věk, školní dovednosti, diagnostické metody, poruchy učení, školní zralost, školní připravenost, individuálně vzdělávací plány, podpůrná a vyrovnávací opatření, stimulační program

ANNOTATION

Bachelor thesis deals with stimulation of visual perception of preschool age children in relation to the acquisition of school skills.

Emphasis is placed on and development of visual perception in its individual ingredients in this period. Following diagnostic methods, which can currently be diagnosed. Are briefly mentioned learning difficulties in connection with an impaired visual perception, described school readiness and maturity, defined by individual education plans and support and countervailing measures.

In the empirical part is a qualitative research. Screening methods are chosen preschoolers with impaired visual perception. For these children, the stimulus program implemented five months. In the end the control survey and comparing the results demonstrated a stimulus program. Children are drawn to the weakening of individual educational plans.

KEYWORDS

Stimulation, visual perception, preschool age, academic skills, diagnostic methods, learning disabilities, school ripeness, school preparation, individual educational plans, supportive and countervailing measures, the stimulus program

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Zrakové vnímání	10
2.1	Zrakové vnímání a paměť	11
2.1.1	Rozlišení figury a pozadí	11
2.1.2	Zraková diferenciac.....	12
2.1.4	Oční pohyby	13
2.1.5	Zraková paměť	14
2.1.6	Vizuomotorická koordinace	15
2.2	Oslabení zrakového vnímání.....	15
3	Dostupné diagnostické metody.....	17
3.1	Edfeldtův test Reverzních figur.....	17
3.2	Vývojový test zrakového vnímání M. Frostigové	17
3.3	Rey – Osterriethova komplexní figura.....	18
3.4	Test obkreslování Z. Matějčka	18
3.5	Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti (MRT)	18
3.6	Rekogniční test reverzní tendence	19
3.7	Test zrakového vnímání Felcmanové	19
4	Podpůrné diagnostické metody.....	21
4.1	Diagnostika dítěte předškolního věku J. Bednářové, J. Šmardové.....	21
4.2	Předcházíme poruchám učení B. Sindelarové.....	23
4.2.1	Diagnostická část.....	24
5	Specifické poruchy učení.....	25
6	Školní zralost	27
6.1	Posuzovací oblasti školní zralosti.....	28

6.1.1	Poznávací funkce	28
6.2	Kompetence školní připravenosti podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.....	29
6.3	Odklad školní docházky	29
7	Individuální vzdělávací plány	30
7.1	Podpůrná a vyrovnávací opatření	31
7.2	Shrnutí.....	31
8	Stimulační program zrakového vnímání v mateřské škole.....	33
8.1	Cíl a metodologie výzkumu	33
9	Vstupní diagnostika.....	34
9.1	Analýza šetření	35
9.2	Analýza dětí s oslabením	36
9.3	Šetření v oblasti zrakové paměti u dětí s oslabením.....	40
9.4	Analýza šetření zrakové paměti.....	40
9.5	Tvorba individuálně vzdělávacích plánů	40
10	Kontrolní šetření u dětí s oslabenou zrakovou percepcí.....	42
10.1	Analýza kontrolních výsledků	42
10.2	Analýza výsledků v oblasti zrakové paměti	45
10.3	Srovnání výsledků dětí s oslabením v oblasti zrakové percepce	46
11	Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi.....	47
11.1	Didaktická aktivita č. 1	47
11.2	Didaktická aktivita č. 2.....	49
11.3	Didaktická aktivity č. 3.....	50
11.4	Didaktická aktivita č. 4.....	52
11.5	Didaktická aktivita č. 5.....	53

11.6	Didaktická aktivita č. 6.....	54
11.7	Didaktická aktivita č. 7.....	55
11.8	Didaktická aktivita č. 8.....	56
11.9	Didaktická aktivita č. 9.....	57
11.10	Didaktická aktivita č. 10.....	58
12	Závěr.....	60
13	Seznam použitých informačních zdrojů	62
14	Seznam příloh	65
15	Seznam tabulek	66
16	Seznam grafů	67

1 Úvod

V předškolním období jsou „*okna poznání a rozvíjení*“ otevřena dokořán, dočteme se v odborné literatuře pro učitelky mateřských škol od autorů Václava Mertina a Ilony Gillernové (2010). Jsem učitelkou mateřské školy a svou profesí už vykonávám řadu let. Souhlasím s tím, že právě předškolní období je mimořádně příznivé pro rozvíjení různých stránek osobnosti dítěte, a že se v tomto období dítě rozvíjí velice bouřlivě a intenzivně. Moje profese mi dává za úkol rozvíjet dítě ve všech oblastech. Myslím si, že je škoda, pokud tento čas není využit k co nejširšímu rozvoji. Je nesporné, že nástup do základní školy je pro dítě důležitým mezníkem. Pokud má ale dítě v základní škole dobře prospívat, je důležité, aby dospělo v jednotlivých oblastech na určitou úroveň.

Bakalářská práce se věnuje zrakovému vnímání v předškolním věku a pojednává o jeho jednotlivých složkách. Vysvětluje, jaký má oslabení zrakového vnímání vliv na proces učení v základní škole a to zejména v oblasti psaní, čtení, počítání. Upozorňuje na školní zralost, připravenost, úspěšnost. Popisuje dostupné diagnostické testy zrakového vnímání v předškolním věku v poradenských zařízeních a diagnostické metody podpůrné, vhodné především pro učitelky mateřských škol a rodiče dětí. Okrajově se zabývá specifickými poruchami učení. Vymezuje individuální vzdělávací plány, podpůrná a vyrovnávací opatření.

Cílem práce je vypracovat pětiměsíční stimulační program pro děti s oslabeným zrakovým vnímáním, který zajistí rozvoj zrakové percepce a konkrétním šetřením zjistit, zda dojde ke zvýšení úrovně v oblasti zrakového vnímání u vybrané skupiny dětí s oslabeným zrakovým vnímáním. Pokud tomu tak bude, dětem bude vypracován individuálně vzdělávací plán.

2 Zrakové vnímání

Informace z našeho okolí přijímáme především zrakem, který nám zprostředkovává až 90% informací (Rádlová, 2004). Umožňuje lidem poznávat hmotný svět a je také prostředkem komunikace (Bednářová, Šmardová, 2011).

Zrakové vnímání je důležité rozvíjet především v předškolním věku, aby dítě mohlo získávat, zpracovávat a uchovávat informace z okolí. V širokém slova smyslu, uvádějí autoři Langmeier, Krejčířová (1998) je jako předškolním věkem označováno celé období od narození dítěte (někdy je uváděno i včetně prenatálního vývoje) až po vstup do první třídy základní školy. V užším slova smyslu, uvádějí ti samí autoři, je vymezeno „*věkem mateřské školy*“, tedy obdobím života dítěte 3 – 6 let. V předškolním období se rozvíjí zraková a sluchová diferenciaci, která je nezbytná pro proces analýzy a syntézy při čtení a psaní (Mertin, Gillernová, 2010).

Autorky Bednářová, Šmardová upozorňují, že: „*Zkreslené neúplné zrakové vnímání, ať již na úrovni zachycení, zpracování nebo uchování informací, negativně ovlivňuje poznávání světa, způsob myšlení*“ (2011, s. 15). Na tento fakt už upozorňuje autorka Rádlová (2004, s. 37), kde ve své publikaci zmiňuje, že: „*Jakékoliv narušení zrakového vnímání má vliv na kvalitu poznávacích a tedy i rozumových schopností jedince.*“

Zrak souběžně s rozvojem motoriky má zásadní vliv pro prostorové vnímání. Zásadním způsobem u člověka ovlivňuje rozvoj řeči (myšlení), vizuomotorickou koordinaci, prostorovou orientaci, základní matematické představy (Bednářová, Šmardová, 2011).

Jucovičová, Žáčková (2014) uvádějí že, smyslové vnímání v průběhu vývoje dítěte je zpočátku jednoduché a hrubé. S vyžíváním a rozvojem centrální nervové soustavy se stává pomalu jemnějším, diferencovanějším.

Nedostatečný vývoj zrakového vnímání, který nesouvisí se zrakovou vadou ve smyslu slabozrakosti nebo jiných zrakových vad se promítá do následujících schopností:

- zrakové analýzy a syntézy
- zrakové diferenciaci
- vedení očních pohybů a rozlišování figury a pozadí (Zelinková, 2008).

Při porušeném nebo nedostatečně nerozvinutém zrakovém vnímání, jak uvádějí Jucovičová, Žáčková (2007) dítě např. obtížně rozlišuje podobné tvary a drobné rozdíly (nepozná jemný rozdíl mezi obrázky), neumí doplnit chybějící prvek na obrázku, neurčí, čím jsou si dané obrázky podobné. Má problémy vyhledat předměty na členitém pozadí, ve školním věku zaměňuje písmena, číslice.

V interakci při těchto obtížích je možné zachytit i problémy v oblasti pravo – levé orientace, orientaci v prostoru a děti také hůře odhadují vzdálenost a určují směr.

Oslabené zrakové vnímání v předškolním věku má následek v nedostatečném vnímání abstraktních symbolů, tedy písmen a číslic, ve věku školním (Bednářová, Šmardová, 2011).

2.1 Zrakové vnímání a paměť

Autorky Bednářová, Šmardová (2011, s. 37) ve své publikaci zmiňují, že:

„Úroveň zachycení a zpracování zrakových vjemů ve školním věku významnou měrou poznamenává čtenářské a další dovednosti.“

Aby děti ve školním věku dobře četly, potřebují mít vyvrálé tyto schopnosti:

- rozlišení figury a pozadí
- zrakovou diferenciaci
- zrakovou analýzu a syntézu
- vedení očních pohybů
- zrakovou paměť
- vizuomotorickou koordinaci (Bednářová, Šmardová, 2011).

2.1.1 Rozlišení figury a pozadí

Dítě, jehož věkové období dovršilo přibližně dvou let, dokáže, dle autorek Bednářové, Šmardové (2011), rozlišit předmět a to bez závislosti na jeho barvě, velikosti, umístění. Takto staré dítě se následně učí zaměřit svou pozornost na předmět v souvislosti odlišit ho od ostatních předmětů a také od komplexního pozadí.

Rozlišení podstatného (figury) od komplexního pozadí, aktuálně méně významných prvků je podle Jucovičové, Žáčkové (2014) základní schopností pro budoucí nácvik čtení v základní škole.

Dovednost, jak zmiňuje Zelinková (2008) rozlišit figuru na pozadí umožňuje např. vyhledat dané slovo v textu, orientovat se v nákresech, plánech, správně vyhledat detail na obrázku nebo vyhledat předmět mezi jinými.

Tato schopnost je velmi důležitá pro budoucí úspěšné čtení (Rádlová, 2004).

S dítětem můžeme procvičovat tuto schopnost například těmito úkoly:

- vyhledáváním známých předmětů a tvarů na obrázku (i podle předlohy, i na pozadí)
- odlišováním dvou překrývajících se obrázků
- sledováním linie mezi ostatními liniemi (Bednářová, Šmardová, 2011).

2.1.2 Zraková diference

„Zrakové rozlišování umožňuje rozlišovat předměty a vnímat jejich detaily“ (Zelinková 2008, s. 126). Prohlubuje se a fixuje se systematickým tréninkem a doporučuje se zásada vedení od jednoduššího ke složitějšímu (Rádlová, 2004).

Úzce souvisí s konstantností vnímání, kdy již dítě rozpozná předměty bez závislosti na barvě, velikosti, umístění (kolem dvou let, kdy tento rozvoj probíhá v souhře s chápáním trvání objektů). Nadále souvisí se schopností třídění, uvědomováním si části, celku a polohou předmětu (Bednářová, Šmardová, 2011).

Při výuce čtení již dítě potřebuje odlišit detail písmene a číslice, jejich horní – dolní postavení a také pravo – levé postavení. Tato dovednost je důležitá zejména z důvodu jejich nezaměňování (Bednářová, Šmardová, 2011). V souvislosti s tím, jakou profesi člověk ve svém životě vykonává, se zraková diference rozvíjí od předškolního období po celý život (Zelinková, 2008).

Na rozvoj jsou vhodná následující cvičení:

- dokreslování chybějících částí do obrázku
- porovnávání obrázků a vyhledávání rozdílů mezi nimi (Zelinková, 2008).

2.1.3 Zraková analýza a syntéza

Dle Zelinkové (2008, s. 126) znamená zraková analýza a syntéza: „*Rozklad tvaru na menší části a skládání celku z částí.*“

Zraková analýza a syntéza následuje ve vývoji zrakového vnímání předškolního dítěte za předcházejícím vnímáním celku. Takto staré dítě se spíše zaměřuje na celek než na detail (Bednářová, Šmardová, 2011).

Vnímání celku i jednotlivých částí je důležité pro čtení, psaní, počítání. Následně pak vnímání jednotlivých částí zaujímá významnou roli při rozlišování detailů. Je porovnávána a konstatována jejich shodnost nebo neshodnost. Tyto schopnosti jsou důležité pro tzv. technické myšlení, matematiku (Bednářová, Šmardová, 2011).

Při nácviu analýzy a syntézy, doporučuje autorka Zelinková (2008) především využívat nabídku dřevěných stavebnic, kdy dítě může stavět dle své fantazie i podle obrázku. Dobré je využívat puzzle.

2.1.4 Oční pohyby

Autorky Bednářová, Šmardová (2011, s. 38) uvádějí: „*Záměrné vedení očních pohybů zleva doprava, sledování jednoho řádku po druhém, odshora dolů, uvědomování si posloupnosti – čím řádek, slovo, slabika, číslo začíná a pokračuje, je důležité pro čtení, psaní, matematiku.*“ K inverzím (obratům či přemístění) v pořadí písmen, slabik, číslic pak při školní práci nedochází.

Pokud zaznamenáme zpětné nebo značně chaotické oční pohyby, lze předpokládat narušený levo – pravý pohyb očí. To vše se následně promítá do schopnosti orientace na řádku, v odstavci, ve sloupci, na stránce a v textu celkově (Žáčková, Jucovičová, 2007). Zelinková (2008) upozorňuje na fakt, že správné vedení očních pohybů na řádku s nepřeskakováním, nevracením se v čteném textu opětovně na začátek souvisí s vyzrálostí centrální nervové soustavy.

Pro upevňování a rozvíjení této dovednosti jsou vhodná následující cvičení:

- sledování, obkreslování cesty od jednoho vyobrazeného předmětu na obrázku ke druhému a to vždy zleva doprava
- využívání typů bludišť, kdy dítě v bludišti postupuje zleva doprava a cestou spojuje předměty (nejdříve prstem, pak tužkou a nakonec linií sleduje jen zrakem)
- řazení obrázků podle vzoru – doplňování i jejich pravidelné střídání
- řazení obrázků tak, aby například auta „jela“ stejným směrem (Jucovičová, Žáčková, 2014).

2.1.5 Zraková paměť

Zraková paměť je velmi důležitá pro lidský život. U dětí předškolního věku je rozvinuta většinou dobře. Ve svém životě jsme si celkem bez obtíží schopni pamatovat: písmena, slova, obličej, místa, která jsme navštívili (Zelinková, 2008).

Proces učení významně ovlivňují: správné zapamatování a vybavování si předmětů a symbolů (písmena, číslice), to vše je důležité pro školní práci (Bednářová, Šmardová, 2011).

Při porušení zrakové paměti, se zmiňují autorky Žáčková, Jucovičová (2007) nedochází jen ke snížení schopnosti pamatovat si a vybavit si např. jednotlivá písmena, ale i ke schopnosti zapamatovat si a reprodukovat čtený text.

Pro procvičování a nácviku zrakové paměti jsou vhodné následující aktivity:

- Kimovy hry
- pexesa
- typ her „Co se změnilo“
- modelování, kreslení dle předlohy
- napodobování pohybů
- hry za pomoci hmatu - určování tvaru, předmětu, třídění předmětů (Jucovičová, Žáčková, 2014).

2.1.6 Vizuomotorická koordinace

Toto slovní spojení (zrak, motorika) označuje vztah mezi zrakovým vnímáním a pohybem. (Zelinková, 2007). Na jaké úrovni se nachází na začátku mladšího školního věku je významné především pro dovednost naučit se číst a psát. Souvisí s jemnou motorikou a grafomotorikou (Přinosilová, 2007).

Pro rozvoj vizuomotoriky jsou vhodná například následující cvičení:

- spojování prvků
- navlékání korálek
- skládání předmětů dle předlohy
- vybarvování omalovánků
- vystřihování předkresleného tvaru
- přeskoky přes švihadlo, točící se lano
- běh mezi překážkami
- dopravování předmětu nohou na určené místo (Zelinková, 2007).

2.2 Oslabení zrakového vnímání

Nedostatky ve zrakovém vnímání mohou být způsobeny narušením příslušných oblastí centrálního nervového systému nebo nerovnoměrným případně opožděným vývojem CNS (Rádlová, 2004).

Dle autorek Bednářové, Šmardové (2011) ve školním věku může vlivem oslabení zrakového vnímání docházet ke školním obtížím. Obtíže vznikají ve vztahu k osvojení si čtení, psaní, počítání:

- pomalé osvojování si písmen a jejich zapamatování
- oproti vrstevníkům pomalejší čtení se zvýšenou chybovostí
- záměny písmen lišících se v detailech, např. záměny písmen m, n; k, h
- záměny číslic 3, 9; 4, 7; záměny operačních znaků v matematice apod.

- záměny písmen lišících se polohou, např. záměny písmen d, b; b, p, číslic 6, 9, zrcadlení zejména velkých tiskacích písmen, záměny ostatních grafických znaků
- obtíže v matematice – v aritmetice, geometrii.

Při těchto obtížích však nejsou zpravidla postiženy oči samy. Jde většinou o oslabení funkcí, které mají podíl na zachycení, zpracování a uchování zrakového vjemu.

3 Dostupné diagnostické metody

Pracovníci pedagogicko – psychologických poraden mají k vyšetření zrakového vnímání k dispozici normované testy. V předškolním věku a v první třídě základního vzdělávání se používá Edfeldtův test Reverzních figur. S použitím pro stejný věk a další stupně základní školy je možné využít Vývojový test zrakového vnímání M. Frostigové. Oba tyto testy nemohou být volně rozšiřovány (Pokorná, 2010).

K dalším nejpoužívanějším testům patří Rey – Osterriethova komplexní figura, Zkouška zrakové diferenciacce (součástí baterie Diagnostika specifických učení) a Test obkreslování Z. Matějčka (Nástroje pro hodnocení schopností nejčastěji užívané v pedagogicko-psychologických poradnách, 2012). Publikace Rádlové (2004) nabízí k diagnostice Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti a Rekogdiční test reverzní tendence. Nejnověji mohou odborníci využít Test zrakového vnímání Felcmanové.

3.1 Edfeldtův test Reverzních figur

Edfeldtův test se využívá při vyšetřování dětí předškolního věku především před vstupem do základní školy. Test hodnotí rozvoj a úroveň zrakového vnímání symbolů. Předškolní děti mají za úkol určit, které párové obrázky (84 párů) jsou identické a které nikoli. Některé obrázky jsou například rozdílné tvarem, jiné jsou vertikálně či horizontálně vůči sobě obrácené. Ty, které nejsou identické žádným způsobem, mají děti přeškrtnout (Pokorná, 2010).

3.2 Vývojový test zrakového vnímání M. Frostigové

Test M. Frostigové je rozdělen do pěti stupňů, které souvisejí s vývojem zrakového vnímání v jednotlivých jeho etapách.

Prvním, základním stupněm je vizuomotorická funkce, která představuje koordinaci oka a těla, oka a ruky, oka a nohy a to ve vzájemném propojení.

Druhým stupněm vývoje zrakového je vnímání figury a pozadí, kdy má dítě na obrázku poznat určitý tvar a to na komplexním pozadí.

Třetí stupeň je konstantní vnímání tvaru. Znamená to rozpoznání daného tvaru nezávisle na jeho barvě, poloze, velikosti.

Čtvrtý stupeň představuje vnímání polohy předmětu v prostoru. Předmět se od vzorového předmětu liší například svou polohou (vertikální, horizontální inverzí).

Pátým stupněm vývoje zrakového vnímání podle M. Frostigové je vnímání polohy dvou nebo více předmětů v prostoru vůči sobě navzájem. Úkolem dítěte je spojovat seskupené body podle návodu (Pokorná 2010).

Jednotlivé stupně (subtesty) lze použít i samostatně (Rádlová, 2004).

3.3 Rey – Osterriethova komplexní figura

Test je určen pro děti a mladistvé od 5, 6 – 17, 5 let. Skládá se ze složitého obrazce, který si má vyšetřovaný zapamatovat. Po zobrazení ho má pak graficky znázornit. Na závěr se hodnotí počet správně nakreslených a umístěných detailů.

3.4 Test obkreslování Z. Matějčka

Test je určen pro děti od 5 – 13 let. Tvoří ho 12 geometrických tvarů různé úrovně a složitosti. Dítě má za úkol překreslit dané tvary. Test se hodnotí součtem bodů. Normy testu jsou už ale velmi zastaralé. Pedagogicko - psychologickými poradnami je používán při diagnostice školní zralosti (Nástroje pro hodnocení schopností nejčastěji užívané v pedagogicko-psychologických poradnách 2012) Autorka Rádlová (2004, s. 40) se zmiňuje, že: *„Test je vhodný pro odhalení deficitu ve zrakovém vnímání, neboť vychází z poznatku, že zralost CNS ovlivňuje schopnost napodobit konkrétní obrazec.“*

3.5 Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti (MRT)

Test se používá u dětí předškolního věku v úpravě Eislera a Mertina (Rádlová, 2004). U tohoto testu je důležité dbát na pochopení zadání ze strany dítěte. Velmi důležitý je zácvik a pochvala za odvedenou práci. Takto motivované dítě je spíše nakloněné pro budoucí spolupráci.

Test je rozdělen do dvou částí, do varianty A, B, lišících se od sebe jen pořadím jednotlivých obrázků. Není časově limitován a je vhodný pro individuální administraci.

Dítě má za úkol všimnout si rozdílů na obrázcích. V tabulce významnosti chyb lze porovnávat počet chyb a případně porovnávat i jejich rozdílnost (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009).

3.6 Rekogniční test reverzní tendence

Test je určen pro děti od 5, 5 – 8, 5 let. Obsahuje 15 testových úkolů a 1 úkol zácvičný. Vznikl jako reakce na nedostatky Edfeldtova reverzního testu. Využívá metodu znovupoznání.

Dítěti je předložen na několik sekund obrázek, který má následně vyhledat v řadě vyobrazených obrázků.

Test se dle návrhu autorky posuzuje dvěma možnostmi. Hodnocení S1 vyjadřuje počet správných odpovědí a hodnocení S2 má kritéria přísnější. Je zde bodováno správnost úkolu a počet chyb a hodnoceny jsou také typy (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009).

3.7 Test zrakového vnímání Felcmanové

Test je určen pro děti předškolního věku a dětem, které započaly povinnou školní docházku. Skládá se ze šesti subtestů, přičemž každý subtest je zaměřen na jednu složku zrakového vnímání. Je vhodný pro skupinovou i individuální administraci.

Subtest 1 obsahuje celkem sedm položek. Je zaměřený na rozlišování statických inverzních figur. Děti mají za úkol v každém řádku vyhledat obrazec, který se liší od ostatních svým otočením podle vertikální nebo horizontální osy.

Subtest 2 se skládá ze třech položek a je zaměřený na zrakovou analýzu a syntézu. Děti mají za úkol vyhledat z nabídky tři tvarů ten správný, který odpovídá vyobrazenému rozstříhanému tvaru.

Subtest 3 se skládá z jedenácti položek a děti v nich mají za úkol vyhledávat čtverce. Zaměřuje se na vnímání konstantnosti tvaru.

Subtest 4 obsahuje dva obrázky, ve kterých děti vyhledávají příslušné geometrické tvary. Subtest se zaměřuje na rozlišování figury a pozadí.

Subtest 5 obsahuje tři položky a je zaměřený na vizuomotorickou koordinaci a figuru a pozadí. Ve vyobrazených položkách se různým způsobem protínají geometrické tvary. Děti mají linie těchto geometrických tvarů najít a vždy obtáhnout pastelkou. Barevnost pastelek dítě střídá.

Subtest 6 se skládá ze tří položek a je zaměřený na vizuomotorickou koordinaci. Děti mají za úkol překreslit vyobrazený tvar a snažit se zachovat i jeho velikost (Felcmanová, 2013).

4 Podpůrné diagnostické metody

Podpůrné diagnostické metody jsou určeny především učitelkám mateřských škol a rodičům předškolních dětí. Nemají za úkol dítě diagnostikovat v pravém slova smyslu, ale spíše slouží k rozvoji dětí v tomto věku a to ve všech oblastech. Tyto dvě metody jsou v současné době k dostání na knižním trhu a jsou jimi: Diagnostika dítěte předškolního věku od autorek J. Bednářové a J. Šmardové a publikace autorky B. Sindelarové Předcházíme poruchám učení.

4.1 Diagnostika dítěte předškolního věku J. Bednářové, J. Šmardové

Publikace Diagnostika dítěte předškolního věku provází vývojem dětí. Je určena pedagogům, speciálním pedagogům, rodičům, široké veřejnosti a všem lidem, kteří pracují s předškolními dětmi.

Námi sledované zrakové vnímání je děleno do oblastí, které jsou řazeny podle věku dítěte viz. tabulka 1 – 6. Dozrívání dané oblasti souvisí s věkem a děti by měly navrhovanou činnost oblasti ve vymezeném věku zvládnout. Součástí je záznamový arch, do kterého je výkon dítěte zaznamenáván.

Škála hodnocení autorek pro jednotlivé stupně rozvoje dílčích schopností je: nezvládá, zvládá s dopomocí, zvládá samostatně. Vhodné je doplnit datum, naše postřehy při plnění úkolu, nápadnost dítěte při plnění práce, zaujatost, soustředění, odklony v pozornosti, časovou dotaci. Cílem je získat ucelený obraz dané oblasti u dítěte. Při diagnostice je možné využít velké množství didaktického materiálu, který je součástí celé publikace. Obrázky a pracovní listy jsou přehledně očíslovány a označeny symboly.

Zrakového vnímání a jeho sledování v jednotlivých oblastech:

- vnímání barev
- zraková diferenciac
- zraková analýza a syntéza
- vnímání figury a pozadí
- zraková paměť a oční pohyby.

Rozdělení podle autorek slouží k tomu, aby se mohlo určit, které funkce jsou oslabeny a které nikoliv. Oblasti bez obtíží jsou nosnými pilíři pro oblasti oslabené. Oblasti nejsou izolované, ale působí v interakci (vzájemně se ovlivňují a podporují). Oslabení jedné oblasti se promítá do ostatních.

Tabulka 1 Vnímání barev

Přiřadí barvy (základní)	3 leté dítě
Na pokyn ukáže požadovanou barvu	3,5 leté dítě
Pojmenuje barvy (základní)	4 leté dítě
Přiřadí odstíny barev	5 leté dítě
Pojmenuje odstíny barev	6 leté dítě

Tabulka 2 Zraková diferenciacce

Odliší výrazněji jiný obrázek v řadě	3,5 leté dítě
Odliší obrázek v jiné velikosti	3,5 leté dítě
Odliší jiný obrázek v řadě	4,5 leté dítě
Odliší obrázek v řadě lišící se horizontální polohou	4,5 -5 leté dítě
Odliší obrázek v řadě lišící se detailem	5 leté dítě
Odliší shodné a neshodné dvojice lišící se detailem	5 leté dítě
Odliší obrázek lišící se vertikální polohou	5,5 – 6 leté dítě
Vyhledá dva shodné obrázky v řadě	5,5 – 6 leté dítě
Odliší shodné a neshodné dvojice lišící se vertikální polohou	5,5 – 6 leté dítě

Tabulka 3 Zraková analýza a syntéza

Sestaví obrázek ze dvou částí	3 – 3,5 leté dítě
Sestaví obrázek ze čtyř částí	3,5 – 4 leté dítě
Sestaví obrázek z několika částí	4 leté dítě
Složí tvar z několika částí na předlohu	5 leté dítě
Složí tvar z několika částí podle předlohy	5,5 leté dítě
Doplní chybějící části v obrázku	5,5 – 6 leté dítě

Tabulka 4 Vnímání figury a pozadí

Vyhledá známý předmět na obrázku	3 leté dítě
Vyhledá předmět na obrázku podle předlohy	3,5 leté dítě
Vyhledá známý objekt na pozadí	4 – 5 leté dítě
Odliší dva překrývající se obrázky	4 – 5 leté dítě
Sleduje linii mezi ostatními liniemi	5,5 leté dítě
Vyhledá tvar na pozadí	6 leté dítě

Tabulka 5 Zraková paměť

Jmenuje objekty zleva doprava	5 leté dítě
Vyhledá daný první objekt ve skupině zleva doprava	5,5 – 6 leté dítě

Tabulka 6 Oční pohyby

Pamatuje si tři předměty, pozná, který chybí	4 leté dítě
Pamatuje si tři obrázky, pozná, který chybí	4,5 leté dítě
Ze šesti obrázků si tři pamatuje	5 leté dítě
Pozná viděné obrázky	5 – 6 leté dítě
Umístí obrázky na místo – 6 leté dítě	6 leté dítě

(Bednářová, Šmardová 2011, s. 15 – 18)

4.2 Předcházíme poruchám učení B. Sindelarové

B. Sindelarová pracuje s pojmem „dílčí funkce“ a definuje je jako: „*Základní schopnosti, které umožňují diferenciaci a rozvoj vyšších psychických funkcí, jako jsou řeč a myšlení. V dalším vývoji jsou předpokladem, o který se opírá dovednost čtení, psaní, počítání a i přiměřeného chování*“ (Sindelarová 2013, s. 8).

Vývoj myšlení a učení přirovnává ke stromu, přičemž kořeny a kmen představují základní schopnosti.

Tento strom má i svou korunu. Ta už ovšem obsahuje skutečné komplexní schopnosti, jako jsou řeč, čtení, psaní, počítání.

Sindelarová vymezuje období od narození do nástupu do školy jako nejdůležitější v našem životě. „*Už nikdy v našem životě se nenaučíme v tak krátké době tolik, co jsme se naučili*

od našeho narození do nástupu do školy“ (Sindelarová 2013, s. 3). První učení je podle autorky totiž důležité pro všechno učení následující.

Pokud má v základní škole dítě problémy při výuce čtení, psaní, počítání, nachází příčiny problémů už v základech těchto schopností.

4.2.1 Diagnostická část

Tato část obsahuje 19 úkolů s metodickými pokyny a závěr je věnován vyhodnocení.

Při zjištěném deficitu v dílčí funkci můžeme nedostatek u dítěte vyrovnat pomocí popsaného programu - souborem úkolů.

„Časná diagnosa snížené schopnosti zrakové diferenciacie figury a pozadí a vizuomotorické koordinace v předškolním věku dítěte umožňuje stanovit preventivní opatření, aby mohlo být zamezeno vzniku poruch učení a chování“ (Sindelarová 2013, s. 13).

5 Specifické poruchy učení

„Časná diagnosa snížené schopnosti zrakové diferenciacie figury a pozadí a vizuomotorické koordinace v předškolním věku dítěte umožňuje stanovit preventivní opatření, aby mohlo být zamezeno vzniku poruch učení a chování“ (Sindelarová 2013, s. 13).

Podkladem pro vznik specifických poruch učení, uvádí Jucovičová, Žáčková (2014) je porucha funkcí, které se podílejí při jejich osvojování. Mezi tyto funkce patří smyslové vnímání, funkce poznávací a pohybové.

Dovednosti číst, psát, počítat, zmiňuje se autorka Pokorná (2010) jsou předpokladem pro další vzdělávání, schopnosti chápat a orientovat se ve světě.

U problematiky specifických poruch učení je v odborné literatuře patrná terminologická nejednotnost. Můžeme se zde setkat s termíny: specifické poruchy učení, poruchy učení, specifické vývojové poruchy učení, specifické vývojové poruchy školních dovedností, narušení grafické stránky řeči (Michalová, Pešatová, 2011).

Termíny jsou nadřazené pojmem jako je dyslexie, dysgrafie, dysortografie a dyskalkulie. V některé literatuře, je pojem dyslexie dokonce používán, aby vyjadřoval celou problematiku poruch učení (Pokorná, 2010).

O definiční vymezení specifických poruch učení se v počátcích zkoumání snažili jednotliví výzkumníci a lékaři z praxe.

První českou definici vytvořili J. Langmeier a Z. Matějček v roce 1960 (srov. Michalová, Pešatová, 2011):

„Vývojová dyslexie je speciální defekt čtení podmíněný nedostatkem nebo poruchou některých primárních schopností, jež skládají komplexní schopnost pro učení čtení za dané výukové metody. Objevuje se u dětí obvykle od samých počátků výuky a působí, že úroveň čtení je v trvalém nápadném rozporu se zjištěnou úrovní intelektových schopností dítěte“ (Michalová, Pešatová 2011, s. 20).

Pokorná (2010, s. 73) specifické poruchy učení definuje: „*Je zcela nevratné, že existuje fenomén specifických poruch učení, který někdy výrazně ovlivňuje vzdělávací i osobnostní rozvoj dětí, takže má vliv i na jejich celoživotní orientaci a adaptaci ve společnosti. Má rozličnou etiologii mimointelektového charakteru, která však negativně ovlivňuje i rozvoj kognitivních a intelektových funkcí jedince.*“

Jinou definici používají Jucovičová, Žáčková (2011, s. 12): „*Neschopnost naučit se číst, psát a počítat pomocí běžných výukových metod za průměrné inteligence a přiměřené sociokulturní příležitosti.*“

Dle Slowíka (2007, s. 124) jsou poruchy učení: „*Souhrnné označení různorodých skupin poruch, které se projevují nejčastěji obtížemi při nabyvání a užívání zejména tzv. školních dovedností (čtení, psaní, počítání atd.) u jedinců s alespoň průměrnou úrovní intelektu.*“

Diagnostikované poruchy učení, jak uvádí profesor Matějček (1995), se vyskytují přibližně u 2% dětí školního věku. Nicméně symptomy poruch učení můžeme nalézt až u 15% naší populace (Slowík, 2007).

6 Školní zralost

Vstup do základní školy, jak poukazují autorky Žáčková, Jucovičová (2014) je pro dítě důležitým mezníkem. Její úspěšné zvládnutí závisí na vyzrálosti dítěte a to v oblasti fyzické a sociální, ale také v oblasti psychické. Zejména vyzrálost funkcí v oblasti psychické se odráží v nekomplikovaném zvládnutí trivია. Z tohoto hlediska jde především o zrakové a sluchové vnímání, paměť, pozornost, myšlení, řeč a jemnou a hrubou motoriku.

Bednářová, Šmardová (2011, s. 2) se nechaly v oblasti školní zralosti inspirovat několika definicemi. Jak píší, bylo jich napsáno opravdu hodně. Autorky vymezují obecně školní zralost těmito slovy: *„Dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně – sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně – vzdělávacího procesu; nebo alespoň bez větších obtíží, nejlépe s radostí a dychtivostí.“*

Jinou definici použila Novotná, Kremličková (1997, s. 25): *„Školní zralost se rozumí taková fyzická, psychická a sociální připravenost dítěte na školu, která mu umožní optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení či poškození tělesného a duševního zdraví při školní zátěži.“*

Dle Rádlové (2004) se školní zralost vztahuje na funkce, které podléhají zrání.

Školní zralost zahrnuje několik rovin:

- fyzickou, tělesnou zralost
- psychosociální zralost (Žáčková, Jucovičová, 2014).

S termínem školní zralost úzce souvisí termín školní připravenost. Školní připravenost dle autorek Bednářové, Šmardové (2011) zahrnuje kompetence, které jsou podrobněji rozepsány v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Jde o takové schopnosti, dovednosti a vědomosti, na kterých se podílí předškolní vzdělávání, vnější prostředí a typ výchovy dítěte (Rádlová, 2004).

V současné době můžeme chápat školní zralost/školní připravenost (způsobilost vstoupit do školy) podle Mertina, Gillernové (2010, s. 238) jako: „*Výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality působení mateřské školy a charakteristik a požadavků školy.*“

Se školní zralostí úzce souvisí školní úspěšnost v základní škole, která představuje subjektivní i objektivní hodnocení žáka. Souvisí se školním prospěchem (Novotná, Kremličková, 1997).

6.1 Posuzovací oblasti školní zralosti

- úroveň zralosti osobnosti (emocionálně – sociální)
- úroveň práceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky)
- úroveň vyspělosti poznávacích funkcí
- tělesný vývoj a zdravotní stav (Bednářová, Šmardová, 2011).

6.1.1 Poznávací funkce

„*Pro zvládnutí trivie (čtení, psaní, počítání) je důležitá dostatečná úroveň rozumových schopností a rovnoměrnost vývoje v jednotlivých oblastech*“ (Bednářová, Šmardová 2011, s. 3).

Je třeba odborně posoudit, zda předškolní dítě je v těchto oblastech v normě, zda nezaostává, jestli se nejeví jako opožděné, nebo se nepatříčně nerozvíjí jen v některé dílčí oblasti.

Do poznávacích funkcí patří tyto schopnosti:

- zrakové vnímání
- sluchové vnímání
- řeč
- vizuomotorika, grafomotorika
- vnímání prostoru a času
- základní matematické představy (Bednářová, Šmardová, 2011).

6.2 Kompetence školní připravenosti podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské.

„Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí, položené v předškolním věku, mohou být podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte, nedostatečné základy naopak brzdou, která dítě na počátku jeho životní a vzdělávací cesty může znevýhodňovat. Proto by předškolní vzdělávání mělo o jejich vytváření cíleně usilovat“ (RVP PV 2004, s. 12).

6.3 Odklad školní docházky

Odklad povinné školní docházky o jeden školní rok vymezuje novela školského zákona č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který umožňuje dětem vzdělávání v přípravné třídě základní školy.

Předškolní dítě je vyšetřeno speciálním pedagogem a psychologem ve školském poradenském zařízení. Konečné rozhodnutí o odkladu je v kompetenci ředitele školy, kam dítě bylo zapsáno.

Rozhodnutí o odložení školní docházky by nikdy nemělo být formální, jedná se o závažné rozhodnutí v životě dítěte. Neuváženým a necelostním přístupem bychom mohli propásnout okamžik vhodný pro nástup do základního vzdělávání a ztratit tak u dítěte zájem o školu a o učení samotné. Na straně druhé nelze vstup do školy uspěchat, pokud je dítě výrazně nezralé nebo má jiné problémy. Nezralé dítě je výrazně ohroženo selháním a pak celkovou školní neúspěšností (Žáčková, Jucovičová, 2014).

Začátek povinné školní docházky jde podle zákona č. 472/2011 (novela školského zákona) odložit nejdéle do zahájení školního roku, ve kterém dítě dovrší osmý rok věku života.

7 Individuální vzdělávací plány

Pokud je dítěti diagnostikována specifická porucha učení má nárok na individuální péči. Podle závažnosti poruchy se může vzdělávat v běžné základní škole, kde je mu poskytnuta odpovídající péče (integrace individuální), nebo může být přeřazeno do specializované třídy pro děti s SPU (integrace skupinová). O integraci dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami mluvíme v souvislosti s těžšími poruchami (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Podle novely školského zákona č. 472/2011 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání mají žáci se speciálně vzdělávacími potřebami právo na vzdělávání. Vzdělávací obsah, formy a metody práce, jak uvádějí autorky Jucovičová a kol. (2009), mají odpovídat jejich vzdělávacím potřebám a možnostem. Tito žáci mají právo na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.

„Podstatou integrace není přizpůsobovat dítě se specifickými vzdělávacími potřebami obsahu vzdělání“ (Jucovičová, Žáčková 2014, s. 169).

Individuální vzdělávací plán pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, jak uvádí Zelinková (2007), vzniká na základě vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nebo na základě vyšetření speciálně pedagogického centra. U žáka jsou provedena kompetentním pracovníkem příslušná pedagogicko - psychologická vyšetření. Na základě této odborné správy ve spolupráci s rodiči žáka (zákonnými zástupci), žákem, vedením školy, učitelem, pracovníkem provádějící reedukaci je pro integrovaného žáka vypracován individuální vzdělávací plán.

IVP vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů pedagogicko – psychologického vyšetření, speciálně – pedagogického vyšetření, popřípadě doporučení registrovaného praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka, a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. IVP je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka a je součástí jeho dokumentace (Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných).

7.1 Podpůrná a vyrovnávací opatření

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy žáci se specifickými poruchami učení, mají nárok na tzv. podpůrná a vyrovnávací opatření při vzdělávání. Tito žáci jsou zahrnuti do kategorie žáků se zdravotním postižením, kam patří i žáci se zrakovým, sluchovým, tělesným nebo mentálním, s více vadami, autismem a poruchou chování.

„Vyrovnávacími opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním se rozumí využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod a postupů, které odpovídají vzdělávacím potřebám žáků, poskytování individuální podpory v rámci výuky a přípravy na výuku, využívání pedagogických služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga. Škola tato opatření poskytuje na základě pedagogického posouzení vzdělávacích potřeb žáka, průběhu a výsledků jeho vzdělávání, popřípadě ve spolupráci se školským poradenským zařízením.“

„Podpůrnými opatřeními při vzdělávání žáků se zdravotním postižením se rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka“ (Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných).

7.2 Shrnutí

Cílem této části bakalářské práce bylo utřídit poznatky o vývoji a rozvoji zrakové percepce z pohledu několika autorů, pozornost byla věnována jednotlivým schopnostem, které jsou pro děti potřebné tak, aby ve školním věku dobře četly, psaly a počítaly. Vymezena byla školní zralost, připravenost a následovaly diagnostické metody, kterými lze v současné době úroveň zrakové percepce diagnostikovat. Popsány byly metody podpůrné, určené především učitelkám mateřských škol a rodičům předškolních dětí.

Závěrečné kapitoly byly věnovány vymezení individuálně vzdělávacím plánům v souvislosti s možnými specifickými poruchami učení, pokud je u předškolního dítěte zrakové vnímání nedostatečně rozvinuto. Podpůrná a vyrovnávací opatření, na které má žák, pokud je mu odborníky (speciálním pedagogem) diagnostikována specifická porucha učení nárok, jsou vymezena v závěrečné subkapitole vyhláškou č. 147/2011 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

8 Stimulační program zrakového vnímání v mateřské škole

8.1 Cíl a metodologie výzkumu

Cílem bakalářské práce je připravit a zrealizovat pětiměsíční stimulační program pro děti předškolního věku s oslabeným zrakovým vnímáním.

Pro diagnostiku zrakové percepce je použit Test zrakového vnímání Felcmanové (2013) ve formě individuální administrace.

Na základě zjištěných skutečností v oblasti zrakové percepce bude dětem vypracován individuální vzdělávací plán.

Pětiměsíční stimulační program je realizován formou individuální a skupinové práce.

Po pěti měsících bude provedeno kontrolní šetření pomocí Testu zrakového vnímání Felcmanové (2013) a na základě porovnání výsledků vstupní a výstupní diagnostiky je možné zhodnotit účinnost stimulačního programu.

8.2 Popis zařízení, ve kterém probíhal výzkum

Diagnostika a stimulační program byl uskutečněn v Mateřské škole Štěpánka v odloučeném jednotřídním pracovišti v Čejeticích na základě informovaného souhlasu rodičů dětí. Třída v této mateřské škole je heterogenní. Ve školce se vzdělává podle Školního vzdělávacího programu „Hrajeme si a poznáváme svět“ 26 dětí z toho pro tento školní rok 15 předškoláků. Dvě učitelky, které ve školce pracují, splňují zákonem dané vzdělání a u dětí se s pravidelností střídají.

9 Vstupní diagnostika

Individuální testování 15 dětí probíhalo v první polovině měsíce listopadu. Připraveny byly dle příručky Testu zrakového vnímání Felcmanové (2013) testy, zácvikové listy a pastelky předepsaných barev. Test byl hodnocen pomocí percentilových grafů, podle kterých zjistíme, do jakého pásma spadá výkon dítěte. Maximální bodový zisk v celém testu je 48.

Výkon v pásmu deficitu svědčí o nedostatečné zralosti zrakové percepce pro úspěšné osvojení školních dovedností. Těmto dětem je potřeba zařazovat aktivity zaměřené na rozvoj v jednotlivých oblastech zrakové percepce a zvážení komplexního vyšetření ve školském poradenském zařízení.

Dětem s výkony v pásmu hraničním a podprůměru je třeba věnovat také zvýšenou pozornost. Je vhodné u nich pravidelně zařazovat stimulační aktivity na rozvoj zrakové percepce (Felcmanová, 2013).

Bodový zisk v pásmu průměru a nadprůměru svědčí o vyzrálosti zrakové percepce. Tyto děti budou v základní škole úspěšné zvládat školní dovednosti.

Celkové výsledky testu jednotlivých dětí jsou zdokumentovány v následujících tabulkách podle věku. Červeně jsou zvýrazněny výsledky dětí v pásmu deficitu zrakové percepce, v pásmu hraničním a podprůměru.

Tabulka 7: Věková skupina 5, 0 - 5, 6 let

Jméno	Věk	Hrubé skóre	Pásma
Sára	5, 2	33 bodů	Průměr a nadprůměr
Tomáš	5, 3	21 bodů	Hraniční
Adam	5, 4	25 bodů	Podprůměr
Ondřej	5, 5	27 bodů	Průměr a nadprůměr
Vojtěch	5, 5	36 bodů	Průměr a nadprůměr

Pásma podle hrubých skóre:

0 – 19 bodů, deficit

20 – 21 bodů, hraniční

22 – 25 bodů, podprůměr

26 – 48 bodů, průměr a nadprůměr

Tabulka 8: Věková skupina 5,7 let – 6,0 let

Jméno	Věk	Hrubé skóre	Pásmo
Zuzana	5, 7	36 bodů	Průměr a nadprůměr
Dorota	5, 7	35 bodů	Průměr a nadprůměr
Nicol	5, 9	37 bodů	Průměr a nadprůměr
Eliška	5, 10	35 bodů	Průměr a nadprůměr
František	5, 10	32 bodů	Průměr a nadprůměr

Pásma podle hrubých skóre:

0 – 21 bodů, deficit

22 – 23 bodů, hraniční

24 – 28 bodů, podprůměr

29 – 48 bodů, průměr a nadprůměr (Felcmanová, 2013)

Tabulka 9: Věková skupina 6,1 let – 6,6 let

Jméno	Věk	Hrubé skóre	Pásmo
Karolína	6, 1	32 bodů	Podprůměr
Martin	6, 1	34 bodů	Průměr a nadprůměr
Michal	6, 1	41 bodů	Průměr a nadprůměr
Lukáš	6, 1	40 bodů	Průměr a nadprůměr
Daniel	6, 4	27 bodů	Hraniční

Pásma podle hrubých skóre:

0 – 25 bodů, deficit

26 – 28 bodů, hraniční

29 – 32 bodů, podprůměr

33 – 48 bodů, průměr a nadprůměr (Felcmanová, 2013)

9.1 Analýza šetření

Z 15 předškolních dětí, které byly otestovány Testem zrakového vnímání Felcmanové (2013) a mají v září 2015 zahájit povinnou školní docházku, má podle percentilových norem Felcmanové (2013) 11 dětí vyžralost zrakové percepce v pásmu průměru a nadprůměru. Tyto děti by měly bez problémů zvládat školní dovednosti ve smyslu jejich osvojování.

Dvě děti, Adam a Karolína, mají oslabenou zrakovou percepce v pásmu podprůměru a 2 děti, Tomáš a Daniel v pásmu hraničním.

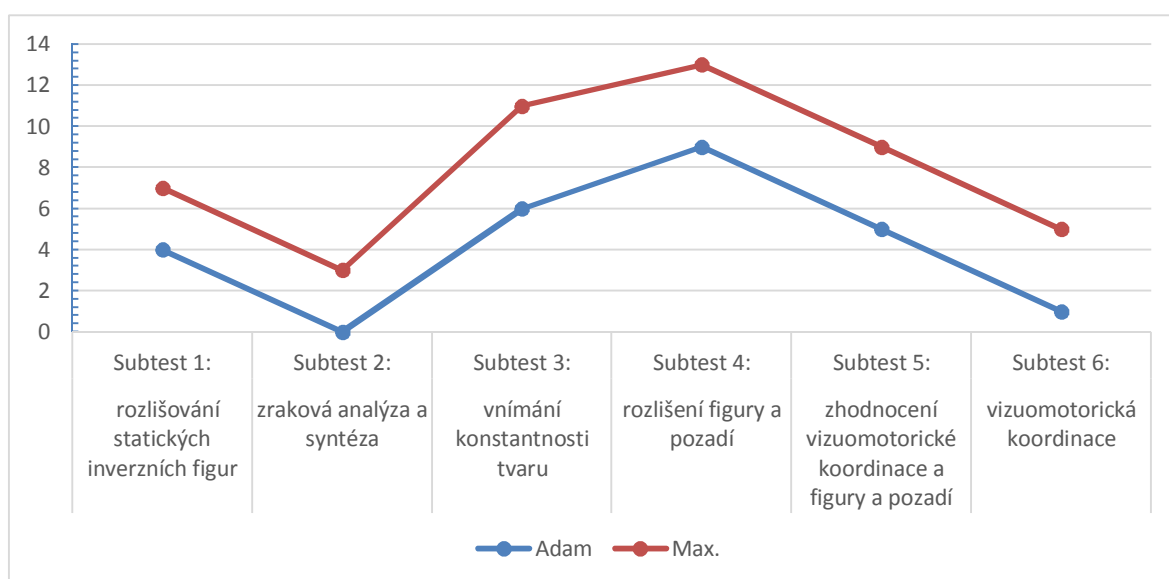
U těchto dětí je vhodné pravidelně zařazovat stimulační aktivity. Dle Felcmanové (2013) je vhodné doplnit úlohy pro zhodnocení zrakové paměti, protože test takové úlohy neobsahuje.

9.2 Analýza dětí s oslabením

Adam v subtestu 1 získává 4 body ze 7 za rozlišování inverzních tvarů. Druhý subtest, kdy děti vybírají obrazec, který svým tvarem odpovídá zobrazenému rozstříhanému obrazci (zraková analýza a syntéza), má hodnocen 0 z možného 3 bodového ohodnocení. Body 6 z 11 je ohodnocen v subtestu 3 za vnímání konstantnosti tvaru. Devět bodů získává za vyhledání geometrických útvarů na pozadí (rozlišení figury a pozadí) z možného 13 bodového ohodnocení. V subtestu 5, který je zaměřen na hodnocení vizuomotorické koordinace a rozlišení figury a pozadí získává 5 bodů z 9. Jeden bod získává v závěrečném subtestu 6 za vizuomotorickou koordinaci, kdy děti mají za úkol obkreslit obrazec podle uvedeného vzoru. Maximální počet za tento subtest je 5 bodů. Pro přehlednost uvádím dosažené výsledky v jednotlivých subtestech v grafu 1.

Adam je pravák a má špetkovité držení tužky. Při testu pracuje s nervozitou, na jednotlivé úlohy se opakovaně ptá. V subtestech 1, 2 přeskakuje řádky a zdá se, že správnou variantu hádá. Adam potřebuje plnou dopomoc ke splnění testu, chybuje, neví si rady.

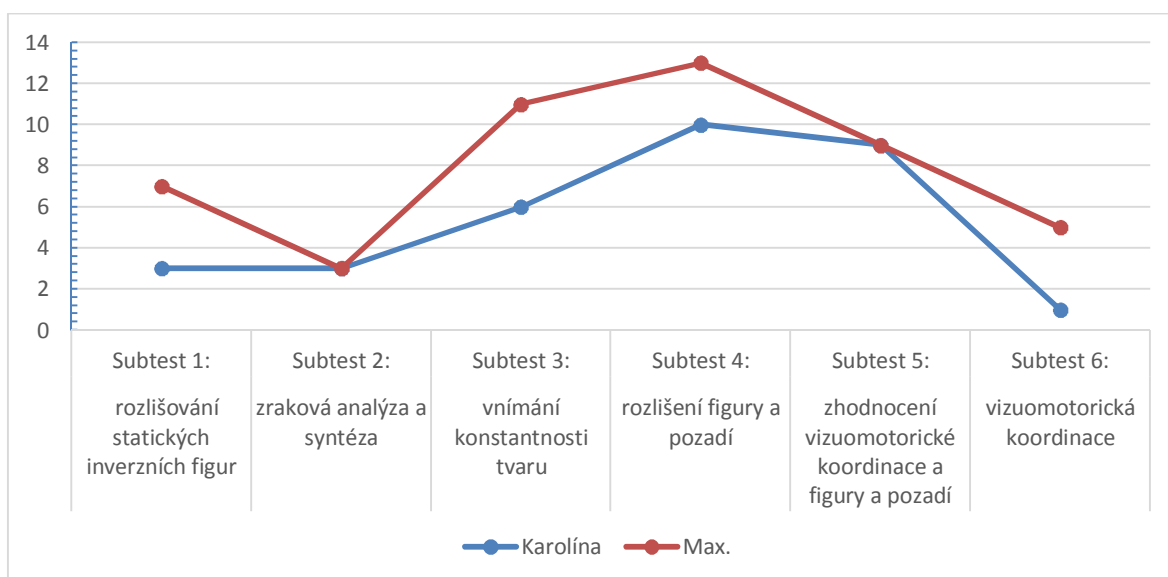
Graf 1 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Adam

Karolína získává v subtestu 1 body 3 za rozlišování inverzních tvarů z možného sedmibodového bodového ohodnocení. Plný počet 3 bodů získává za analýzu a syntézu v subtestu 2. Body 6 z 11 je hodnocena v subtestu 3 (konstantnost vnímání tvaru). V subtestu 4, který je zaměřen na rozlišení figury a pozadí získává bodů 10 z 13. Plný počet 9 bodů získala v subtestu 5, kdy má dítě za úkol ve třech úlohách obtáhnout kontury geometrických tvarů, které se navzájem prolínají (vizuomotorická koordinace a rozlišení figury a pozadí). V závěrečném subtestu 6 je hodnocena 1 bodem z možného 5 bodového hodnocení. Tento subtest je zaměřen na vizuomotorickou koordinaci. Karolíny dosažené výsledky jsou přehledně zpracovány v grafu 2.

Karolína je pravák a má špetkovité držení tužky. K jednotlivým zadaným úkolům přistupuje zodpovědně, ale s nervozitou. Jednotlivé položky v subtestech nepřeskakuje, pracuje systematicky. Při zaváhání se ptá doplňující otázkou. Snaží se zadaný úkol splnit.

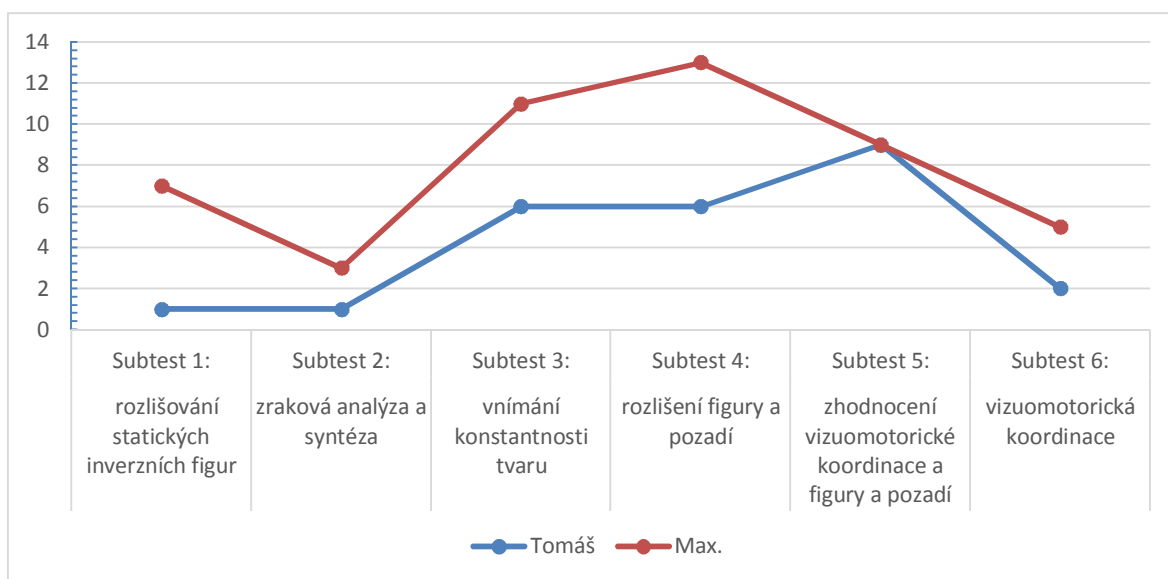
Graf 2 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Karolína

Tomáš v subtestu 1, který je zaměřený na rozlišování statických inverzních figur, získal 1 bod z celkového počtu 7 bodů. V subtestu 2, kdy má dítě za úkol z nabídky obrazců vybrat ten, který svým tvarem odpovídá zobrazenému rozstříhanému obrazci (zraková analýza a syntéza), získává Tomáš také 1 bod ze 3. V hodnocení subtestu 3 dosahuje bodů 6 z 11 a jde v něm o vnímání konstantnosti tvaru. Subtest 4 má ohodnocen body 6 a úkol zněl, vyhledat na pozadí geometrické útvary. Celkový možný získaný počet bodů v tomto subtestu je 13. V subtestu 5 je možné získat za vizuomotorickou koordinaci a rozlišení figury a pozadí bodů 9, Tomáš je hodnocen 5 body. V posledním subtestu je hodnocen 2 body z celkového možného počtu 5 bodů (vizuomotorická koordinace). Přehledně jsou výsledky Tomáše zaznamenány v grafu 3.

Tomáš je levák a má hrstičkový úchop psacího náčiní. Subtesty 1, 2, 5, 6 hodnotí jako těžké a potřebuje povzbuzení pro jejich zvládnutí. Pracuje systematicky po řádcích, nepřeskakuje.

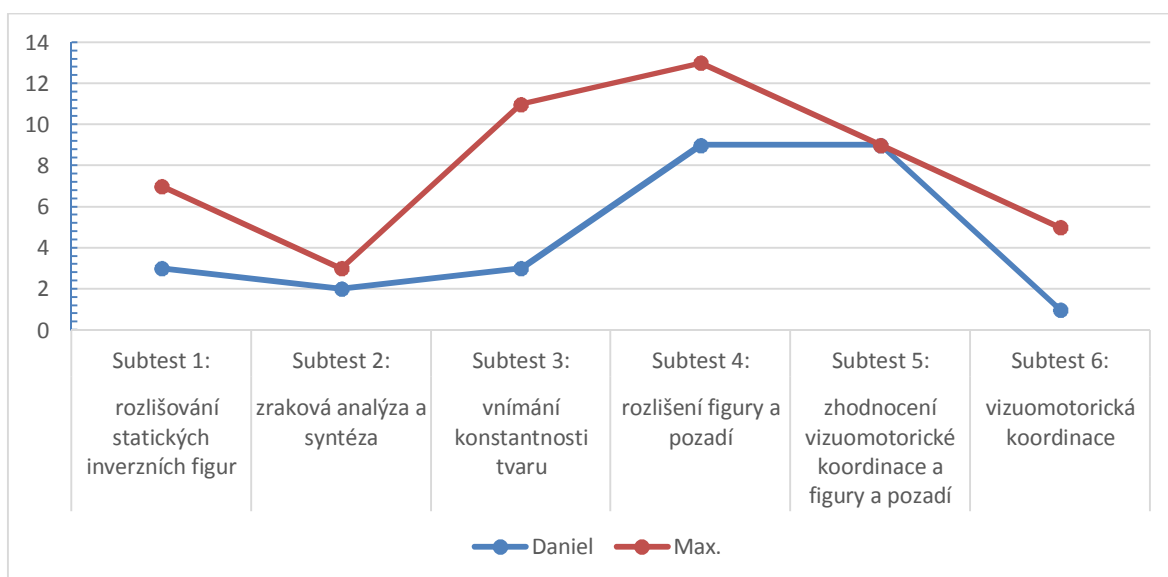
Graf 3 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Tomáš

Daniel chybuje v subtestu 1, který je zaměřený na rozlišování statických inverzních figur, kde z celkového počtu 7 bodů získal body 3. V subtestu 2, který zahrnuje tři položky zaměřené na zrakovou analýzu a syntézu získává body 2 ze 3. Chybuje v subtestu 3, konkrétně ve vnímání konstantnosti tvaru, z 11 bodů získal body 3. Dále v rozlišování figury a pozadí, kde na tuto oblast zrakové percepce je zaměřený subtest 4., získal 9 bodů z 13. Plný počet bodů dosáhl v subtestu 5 zaměřeného na zhodnocení vizuomotorické koordinace a figury a pozadí, získává bodů 9. V subtestu 6 získává bod 1 z celkového počtu 5 bodů. Tento subtest je zaměřen na vizuomotorickou koordinaci, kdy dítě má za úkol obkreslit obrazce dle předkresleného vzoru. Jednotlivé výsledky subtestů jsou zaznamenány v grafu 4.

Daniel je levák a tužku drží palcem přes psací náčiní. Jednotlivé subtesty vypracovává v klidu a položky nepřeskakuje. Když si není jistý zadáním, ptá se doplňující otázkou.

Graf 4 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Daniel

9.3 Šetření v oblasti zrakové paměti u dětí s oslabením

Ke zjištění úrovně v oblasti zrakové paměti u dětí s oslabením byla použita Diagnostika dítěte předškolního věku (Bednářová, Šmardová 2011). Děti byly vyšetřeny podle věku.

Adam a Tomáš měli za úkol si pamatovat ze šesti vystříhaných obrázků po zakrytí alespoň tři.

Karolína s Danielem měli za úkol umístit šest obrázků po zakrytí na správné místo. Dle Bednářové, Šmardové (2011) alespoň jednu řadu obrázků ze dvou.

9.4 Analýza šetření zrakové paměti

Adam si pamatuje 4 obrázky ze šesti. **Tomáš** si zapamatoval 2 obrázky ze šesti. **Karolína** po zakrytí obrázků umístila správně na své místo 5 obrázků, chybovala jednou a **Daniel** v tom samém úkolu neměl chybu žádnou.

9.5 Tvorba individuálně vzdělávacích plánů

Individuálně vzdělávací plány budou zpracovány na základě prostudované odborné literatury pro děti s oslabeným zrakovým vnímáním, které mají v září 2015 zahájit povinnou školní docházku.

Dle výsledků vstupní diagnostiky bude **Adamovi** individuální péče věnována v oblasti zrakové percepce, zejména v rozlišování figury a pozadí, zrakové diferenciaci, analýze a syntéze a vizuomotorické koordinaci a oko-hybných pohybech. **Karolíně** v oblasti zrakové diferenciaci a vizuomotorické koordinaci. **Tomášovi** ve všech složkách v oblasti zrakové percepce, (rozlišování figury a pozadí, zraková diferenciaci, analýza a syntéza, vizuomotorická koordinace, zraková paměť, oko-hybné pohyby). **Danielovi** bude věnována individuální péče v oblasti zrakové percepce, zejména v rozlišování figury a pozadí, zrakové diferenciaci, vizuomotorické koordinaci.

Všechny děti budou vzdělávány dle Školního vzdělávacího programu „Hrajeme si a poznáváme svět“ Mateřské školy Čejetice.

9.6 Realizace stimulačního programu

Stimulační program zrakového vnímání u jednotlivých dětí s oslabením probíhal na základě prostudování odborné literatury od druhé poloviny měsíce listopadu 2014 do první poloviny měsíce dubna 2015 v Mateřské škole Čejetice v ranních, dopoledních i odpoledních hodinách formou individuální a skupinové práce. Děti byly k činnostem motivovány integrovanými bloky v rámci Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání „Hrajeme si a poznáváme svět“. Časové rozpětí zrakové stimulace bylo cca 15 – 20 minut a bylo vždy respektováno pracovní tempo dětí. Rodičům těchto dětí byla doporučena pravidelná docházka do mateřské školy a hodnocení jednotlivých aktivit pro rozvoj zrakové percepce bylo prováděno u dětí v podobě pochval, motivačních razítek, jedniček s hvězdičkou. Stimulační program byl rozdělen do deseti didaktických aktivit.

10 Kontrolní šetření u dětí s oslabenou zrakovou percepcí

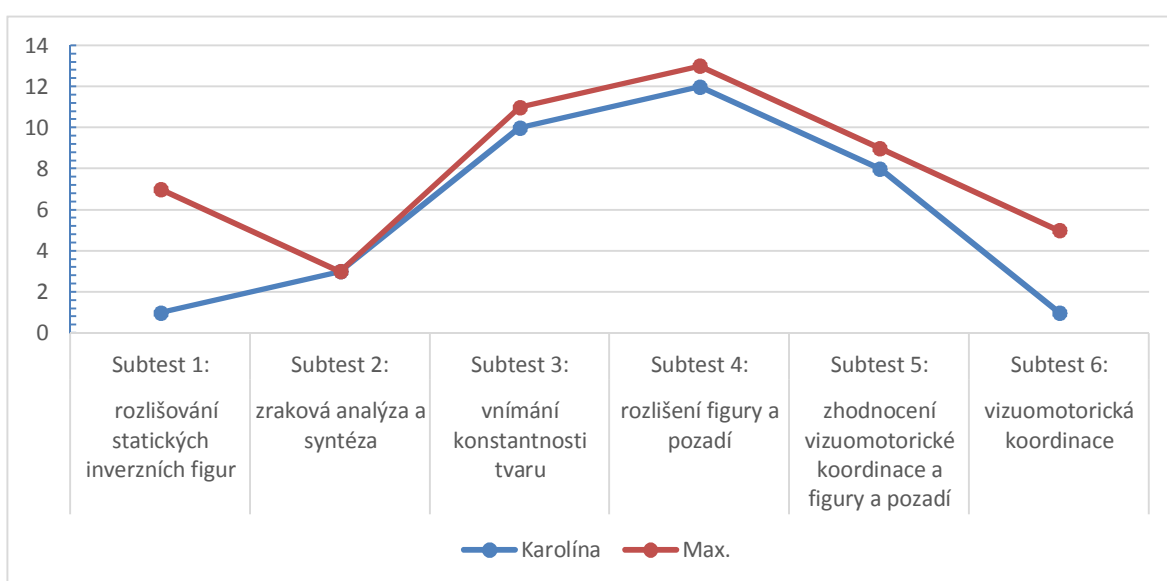
Kontrolní šetření Testem zrakového vnímání Felcmanové (2013) formou individuální administrace bylo provedeno v druhé polovině měsíce dubna a to u třech dětí s oslabenou zrakovou percepcí dle percentilových norem v pásmu hraničním a podprůměru. Tyto děti prošly na základě vypracovaných individuálně vzdělávacích plánů v Mateřské škole Čejetice pětíměsíčním stimulačním programem. Kontrolní výsledky dětí jsou zdokumentovány v následujících grafech a popisech. U čtvrtého dítěte, u kterého byl realizován stimulační program na základě vstupní diagnostiky, nemohlo být kontrolní vyšetření provedeno z důvodu dlouhodobé nemoci.

10.1 Analýza kontrolních výsledků

U **Adama** kontrolní šetření pro dlouhodobou nemoc nemohlo být provedeno.

Karolína získává v subtestu 1 za rozlišování inverzních tvarů plných 7 bodů. V subtestu 2 je rovněž hodnocena plným počtem bodů a to za zrakovou analýzu a syntézu, získává zde body 3. Subtest 3, který je zaměřený na vnímání konstantnosti tvaru, ve kterém je možné získat až 11 bodů, získává Karolína bodů 10. Dvanácti body z 13 je ohodnocena v subtestu 4 za rozlišení figury a pozadí. V pátém subtestu, kde jsou úlohy zaměřené na zhodnocení vizuomotorické koordinace, získává 8 bodů z 9. Závěrečný subtest 6 má ohodnocen 1 bodem z možného 5 bodového ohodnocení za vizuomotorickou koordinaci.

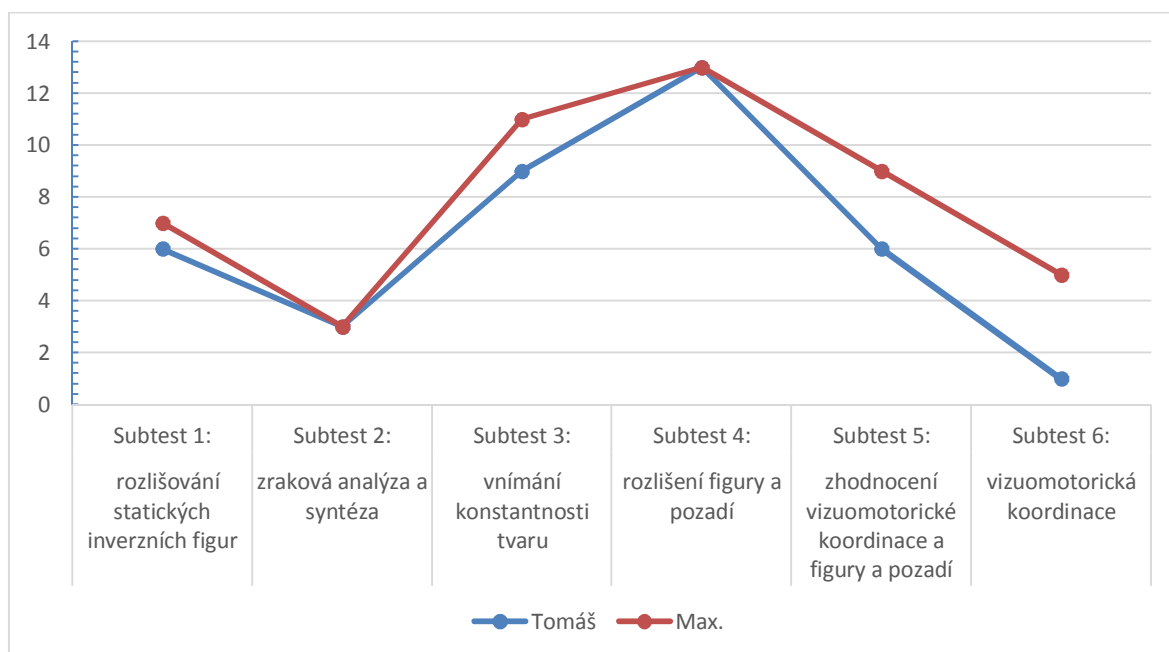
Graf 5 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Karolína

Z šetření vyplývá, že Karolínina zraková percepce se po realizaci stimulačního programu nachází dle percentilových norem Felcmanové (2013) v pásmu průměru a nadprůměru. Celkové bodové ohodnocení Karolíny je 41 bodů.

Tomáš získal v subtestu 1 za rozlišování inverzních figur 6 bodů ze 7. V druhém subtestu 2 body za zrakovou analýzu a syntézu, přičemž plné bodové skóre je hodnoceno 3 body. Třetí subtest má ohodnocen 9 body z možných 11 a to za vnímání konstantnosti tvaru. Plných 13 bodů Tomáš získává v subtestu 4 za rozlišování figury a pozadí. Šest bodů z 9 v subtestu 5 za vizuomotorickou koordinaci a rozlišení figury a pozadí. V závěrečném subtestu 6 získává za hodnocení vizuomotoriky bod 1 z možných 5 bodů.

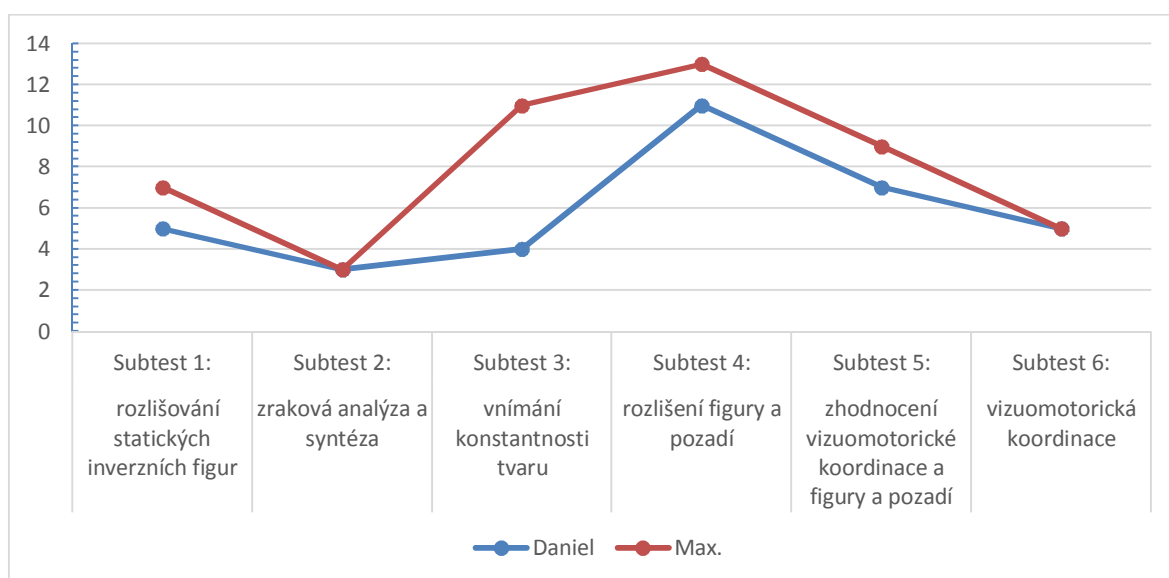
Graf 6 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Tomáš

Z provedené kontrolní diagnostiky zrakové percepce vyplývá, že zraková percepce u Tomáše se nachází dle percentilových norem Felcmanové (2013) v pásmu průměru a nadprůměru. Celkový počet Tomášových bodů je 37.

Daniel v subtestu 1, který je zaměřený na rozlišování statických inverzních figur získává 5 bodů z celkového možného 7 bodového ohodnocení. V subtestu 2 získává za analýzu a syntézu plně 3 body. Za vnímání konstantnosti tvaru v subtestu 3 body 4 z 11. V subtestu 4, kdy mají děti za úkol vyhledat na pozadí geometrické útvary (rozlišení figury a pozadí), získává Daniel z maximálního počtu 13 bodů 11. V subtestu 5, který je zaměřen na zhodnocení vizuomotorické koordinace a rozlišení figury a pozadí bodů 7 z celkového možného 9 bodového hodnocení. V závěrečném subtestu 6 za vizuomotorickou koordinaci dosahuje plných 5 bodů.

Graf 7 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Daniel

Z kontrolního šetření v oblasti zrakové percepce vyplývá, že Danielova zraková percepce se nachází dle percentilových norem Felcmanové (2013) v pásmu podprůměru. Celkový počet bodů u Daniela je 35 bodů.

10.2 Analýza výsledků v oblasti zrakové paměti

Kontrolní vyšetření u dětí s oslabenou zrakovou percepcí v této oblasti bylo provedeno pomocí Diagnostiky dítěte předškolního věku (Bednářová, Šmardová 2011). Děti byly po pětiměsíčním stimulačním programu vyšetřeny podle věku. **Tomáš** měl za úkol zapamatovat si co největší počet vyobrazených obrázků (5) a následně po zakrytí vybrat z osmi nabídnutým obrázků ty správné. V tomto úkolu Tomáš neměl žádnou chybu. **Karolína** a **Daniel** měli za úkol po zakrytí šesti obrázků, obrázky umístit na správné místo.

Karolína a Daniel také neměli žádnou chybu. U **Adama** nebylo možné kontrolní diagnostiku provést z důvodu dlouhodobé nemoci.

10.3 Srovnání výsledků dětí s oslabením v oblasti zrakové percepce

Po ukončení pětiměsíčního stimulačního programu v oblasti zrakové percepce bylo u dětí s oslabením, Testem zrakového vnímání Felcmanové (2013), formou individuální administrace provedeno kontrolní šetření. Dosažené výsledky dětí vstupní a výstupní diagnostiky jsou přehledně uvedeny v tabulce 10. Z tabulky je zřejmé, jak se změnilo výsledky dětí ve stimulující oblasti.

Tabulka 10: Porovnání výsledků Testu zrakového vnímání Felcmanové (2013) v prvním a druhém šetření

Jméno	Hrubé skóre vstupní diagnostiky	Pásmo výkonu dítěte	Hrubé skóre kontrolní diagnostiky	Pásmo výkonu dítěte
Tomáš	21 bodů	Hraniční	37 bodů	Průměr a nadprůměr
Adam	25 bodů	Podprůměr	Nemoc	-----
Karolína	32 bodů	Podprůměr	41 bodů	Průměr a nadprůměr
Daniel	27 bodů	Hraniční	35 bodů	Podprůměr

Z uvedeného vyplývá, že se **Tomáš** v Testu zrakového vnímání Felcmanové (2013) zlepšil o 16 bodů, což znamená posun v oblasti zrakové percepce podle tabulek norem Felcmanové z pásma hraničního do pásma průměru a nadprůměru. Tomáš by měl po nástupu k povinné školní docházce bez problémů zvládat školní dovednosti spojené s touto oblastí. **Karolína** získala při kontrolním šetření 41 bodů což je o devět bodů více než při vstupní diagnostice a její zrakové vnímání se posunulo z pásma podprůměru do pásma průměru a nadprůměru. Karolína by měla bez problémů zvládat školní dovednosti spojené s touto oblastí. **Daniel** získal při kontrolní diagnostice o 8 bodů více než při diagnostice vstupní a posunul se podle tabulek norem z pásma hraničního do pásma podprůměru. U Daniela je potřeba nadále zařazovat stimulační aktivity pro rozvoj zrakové percepce.

11 Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi

Pětiměsíční stimulační program pro děti s oslabenou zrakovou percepcí probíhal v Mateřské škole Čejetice v ranních, dopoledních i odpoledních hodinách, jednotlivé aktivity nepřesáhly časový úsek cca 15 – 20 min a bylo vždy respektováno individuální tempo dětí. Děti byly k činnostem motivovány školním vzdělávacím programem „Hrajeme si a poznáváme svět“ a jeho integrovanými bloky. Celý stimulační program byl realizován na základě deseti didaktických aktivit.

11.1 Didaktická aktivita č. 1

Týdny s míčkem Flíčkem

Cíle: rozlišování figury a pozadí, rozvoj zrakové diferenciacce, analýzy a syntézy, krátkodobé zrakové paměti, pojmenovávání základních barev a jejich odstínů - přiřazování, rozvoj hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky, vizuomotoriky.

Pomůcky: kniha Míček Flíček, čtvrtky, vodové barvy, štětce, krepový papír, nůžky, barevné papíry, tužky, fixy, lepidlo, tělocvičná lavička, trampolína, kroužky na cvičení, prolézací tunel

Didaktický materiál:

J. Bednářová, V. Šmardová: Diagnostika dítěte předškolního věku (Computer Press, Brno 2011)

Z. Michalová: Do školy s Tobiášem (TOBIÁŠ, Brno 2007)

LOGIKO PRIMO: Barvy a tvary (Mutabene, Praha 2010)

LOGIKO PICCOLO: Připraven ke startu, tvary, vzory, množství (Mutabene, Praha 2005).

Didaktické hry:

Torreta, Rondo Vario, Barvínek

Ostatní hry:

mozaiky, korálky, puzzle

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: průběžné čtení pohádky O Míčkově Flíčkově

Průběh: Děti individuálně v ranních hodinách v průběhu týdne, pracovaly na výrobě Draka Mraka a Míčka Flíčka. Stimulace zrakové percepce v jednotlivých jejích složkách probíhala od volby vodových barev, rozlišení, určení a přiřazení po jejich nanášení štětcem na čtvrtku A5 v podobě svislých čar odshora dolů (rozvoj grafomotoriky). Po zaschnutí vodové barvy následovalo stříhání Draka Mraka dle předkreslené linie (rozvoj vizuomotoriky), dokreslování a dolepování detailů obličeje (orientace na ploše) a vázání mašliček podle zadaného klíče (rozvoj jemné motoriky, rozlišování a určování barev, procvičování krátkodobé zrakové paměti). V závěru týdne měly děti za úkol za pomoci lepidla a jednotlivých dílů sestavit Míčka Flíčka podle vzoru (rozvoj zrakové analýzy a syntézy). Pracovní list Z. Michalové (2007, s. 37) byl využit k rozvoji zrakové diferenciaci. Zadání úkolu bylo: „Dokresli nedokresleného draka tak, aby byl stejný jako drak na předloze (dokresli detaily).“

Dětem při ranních a odpoledních spontánních činnostech byla ke stolečku vždy připravena didaktická aktivita puzzle, mozaiky, hra Barvínek, Rondo Vario, Torreta, navlékání korálků podle zadaného klíče k rozvoji jemné motoriky, vizuomotoriky a krátkodobé zrakové paměti.

K rozvoji zrakové percepce v jednotlivých jejích složkách byly použity, podle věku dětí, pracovní listy a úkoly z publikace J. Bednářové, V. Šmardové Diagnostika dítěte předškolního věku (2011) a karty a tabulky LOGIKA PRIMA (Barvy a tvary, 2010) a LOGIKA PICCOLA (Připraven ke startu, tvary, vzory, množství, 2005).

V herní části mateřské školy byly k dispozici konstruktivní stavebnice k rozvoji jemné motoriky a třídění (zraková diferenciaci).

„Dračím cvičením“ v makroprostoru, formou skupinovou, děti rozvíjely hrubou motoriku zdoláváním překážek a orientaci v prostoru dle zadávaných pojmů nahoře, dole, nad, pod, před, za.

11.2 Didaktická aktivita č. 2

Týden s Mikulášem

Cíle: přiřazování a určování barev, rozvoj zrakové diferenciaci, figury a pozadí, dlouhodobé zrakové paměti, jemné motoriky, grafomotoriky, vizuomotoriky

Pomůcky: temperové barvy, štětce, fixy, předměty na Kimovu hru, látky, velké molitanové kostky na stavbu pekla, čtvrtka formátu A1

Didaktický materiál:

J. Bednářová, V. Šmardová: Diagnostika dítěte předškolního věku (Computer Press, Brno 2011)

LOGIKO PRIMO: Barvy a tvary (Mutabene, Praha 2010)

LOGIKO PICCOLO: Připraven ke startu, tvary, vzory, množství (Mutabene, Praha 2005)

Didaktické hry:

Bombóny, Barvínek

Ostatní hry:

Pexeso, Černý Petr

Časová dotace: 1 týden

Motivace: spojená s návštěvou Mikulášské družiny v mateřské škole

Průběh: Děti v ranních hodinách, formou individuální práce, přiřazovaly temperové barvy k jednotlivým barevným papírům. Následně po zácviku ukazováčkem při říkance „Vařila myšička kašičku“ nanášely vybranou temperovou barvu štětcem formou pravé a levé rotace na svou dlaň (rozvoj grafomotoriky a vizuomotoriky) a otiskovaly jí na připravený barevný papír. Po zaschnutí barvy děti dolepovaly a dokreslovaly podle vzoru připravené a vyobrazené detaily (orientace na ploše). Výsledkem celé práce bylo vánoční přáníčko ve formě vánočního skřítka s přáním pěkných Vánoc podepsané svým jménem. Úkol byl přepsat daná písmenka do svého přáníčka (zraková diferenciaci).

Formou skupinovou byla s dětmi rozehrána Kimova hra s názvem „Co nám přinese Mikuláš?“ vždy po šesti předmětech, které se postupně obměňovaly. Děti měly za úkol předměty vždy zakreslit na připravený papír (krátkodobá zraková paměť).

Námětová hra „Co se v pekle změnilo?“, skupinovou formou, byla u dětí rozvíjena zraková paměť. Učitelka postupně přemísťovala a přidávala ve vytvořeném „pekle“ z molitanových kostek a látek předměty a děti měly za úkol vždy poznat, co a kde se změnilo.

Grafomotorika a vizuomotorika byla rozvíjena obtahem „uhlí“ na formát A1 ve svislém vyobrazení (procvičení spirály z venku dovnitř).

Při ranních spontánních činnostech byla ke stolečku vždy připravena didaktická hra Barvínek a Bombóny a varianty pexesa a hra Černý Petr.

Pracovní listy a úkoly z publikace J. Bednářové, V. Šmardové Diagnostika dítěte předškolního věku (2011) byly připraveny pro individuální práci. Také karty a tabulky LOGIKA PRIMA (Barvy a tvary, 2010) a LOGIKA PICCOLA (Připraven ke startu, tvary, vzory, množství, 2005).

11.3 Didaktická aktivity č. 3

Vánoční období

Cíle: orientace v mikroprostoru, rozvoj zrakové diferenciaci, analýzy syntézy, krátkodobé a dlouhodobé zrakové paměti, jemné motoriky, grafomotoriky, vizuomotoriky

Pomůcky: vánoční balíčky různých velikostí a barev, vystříhané vánoční cukroví různých tvarů a barev, motouz, jablka, mrkve, oříšky

Didaktický materiál:

J. Bednářová, V. Šmardová: Diagnostika dítěte předškolního věku (Computer Press, Brno 2011)

J. Bednářová, R. Šmarda: Jedním tahem (DYS – centrum, Praha 2009)

LOGIKO PRIMO - Bystří zrak a soustřed' se! (Mutabene, Praha 2011)

LOGIKO PICCOLO - Oko a ruka, skrývačky (Mutabene, Praha 2012)

Didaktické hry:

Bombóny, Barvínek, Přiřad' ke slepému obrázku

Ostatní hry:

Navlékání korálků

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: uskutečnění vánoční nadílky v mateřské škole spojené s ozdobením vánočního stromečku

Průběh: K rozvoji prostorového vnímání v mikroprostoru byla využita aktivita, při které děti podle pokynů manipulovaly s různě vystříhanými tvary v podobě vánočního cukroví. Byly zde použity pojmy před, za, hned za, nad, pod, vlevo, vpravo- orientace na ploše. Manipulací s vánočními balíčky a vypracováním pracovního listu „Kometa“ (předškoláci.cz) byla u dětí rozvíjena zraková diferenciacce. Balíčky byly vyrobeny z různě velkých, vystříhaných a vybarvených čtvrtek s mašličkou a děti měly za úkol je řadit podle velikosti, barev nebo obojího. Pracovní list „Kometa“ je v podobě vymalovánky. Děti měly za úkol identifikovat znaky v legendě vymalovánky, zvolit barvu pastelky, najít znaky ve vymalovávce a následně vymalovánku vybarvit. Z publikace Jedním tahem (J. Bednářová, R. Šmarda, 2009) byl využit pracovní list č. 2. „Strom“ a to k rozvoji grafomotoriky a vizuomotoriky. Navlékáním a vázáním jablíček, mrkví, oříšků byla rozvíjena jemná motorika, vizuomotorika a po zakrytí věcí šátkem také krátkodobá zraková paměť.

Pracovní listy a úkoly J. Bednářové, V. Šmardové z Diagnostiky dítěte předškolního věku (2011) byly v tomto období, u jednotlivých dětí formou individuální práce dokončovány. Konstruktivní stavebnice a stavebnice k přebírání materiálu dle velikosti, tvarů a barev byly k dispozici v herní části mateřské školy. U stolečků pak korálky k navlékání podle zadání k rozvoji vizuomotoriky, krátkodobé zrakové paměti. K individuální práci byly využity tabulky a listy LOGIKA PRIMA (Bystři zrak a soustřed' se!, 2011) a LOGIKA PICCOLA (Oko a ruka, skrývačky, 2012).

11.4 Didaktická aktivita č. 4

Tři králové

Cíle: rozvoj zrakové diferenciaci, jemné motoriky, vizuomotoriky, prostorové a pravolevé orientace, krátkodobé zrakové paměti

Pomůcky: barevné papíry, čtvrtky, štětce, vodové barvy, lepidla, dětské časopisy Sluníčko

Didaktický materiál:

L. Felcmanová: Soubor pracovních listů pro rozvoj zrakového vnímání (DYS – centrum, Praha 2013)

Didaktické hry:

Zástěna s barevnými kameny, Barvínek

Ostatní hry:

Hledání rozdílů na obrázcích

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: příchod Tří králů do mateřské školy

Průběh: V ranních hodinách, formou individuální práce děti měly za úkol vytrhávat z papíru podle předkreslené linie (rozvoj jemné motoriky, vizuomotoriky) barevné pláště Tří králů, které následně dolepovaly do přichystané, štětcem a vodovými barvami vytvořené, sněhové krajiny („sněhové vločky“ byly řešeny kresbou křížených čar, děti tím rozvíjely grafomotoriku). Dokreslováním detailů do obrázku, podle předlohy, rozvíjely zrakovou diferenciaci, úkol byl vyhledat a dokreslit vše co na obrázku chybí. Při vybarvování vymalovánky (prostorová písmenka K, M, B vytvořená autorkou práce) děti rozvíjely vizuomotoriku (úkol byl nepřetahovat hranice daných písmen). V dopoledních hodinách, formou skupinovou, byla s dětmi rozehrána Kimova hra o šesti předmětech s názvem „Co přinesli králové Ježíškovi?“. Děti při vyvolání měly za úkol předměty vyjmenovat (předměty se při hře obměňovaly). U dětí tím byla rozvíjena krátkodobá zraková paměť. Pracovním listem D3 „Domeček v zimě“ (Felcmanová, 2013) byla rozvíjena prostorová a pravolevá orientace. V odpoledních hrách byla dětem

předkládána zástěna s barevnými kameny k procvičení zrakové paměti, hra Barvínek a obrázky k rozpoznávání detailů.

11.5 Didaktická aktivita č. 5

Rukavičko, rukavičko, kdo v tobě bydlí?

Cíle: rozvoj analýzy a syntézy, figury a pozadí, zrakové diferenciacie, prostorové a pravolevé orientace, krátkodobé zrakové paměti, jemné motoriky, grafomotoriky, vizuomotoriky

Pomůcky: čtvrtky, vodové barvy, štětce, barevné provázky, židličky, plyšové hračky

Didaktický materiál:

J. Bednářová, R. Šmarda: Jedním tahem (DYS – centrum, Praha 2009)

J. Bednářová, V. Šmardová: Školní zralost (Computer Press, Brno 2011)

Didaktické hry:

Kde je tvůj plyšák? (orientace v prostoru)

Ostatní hry:

Puzzle, pexeso

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: četba pohádky „O rukavičce“

Průběh: Děti měly individuálně za úkol, jako doplněk k rukavičce, grafomotorických cvičením s využitím vodových barev, nazdobit „šálu“ (pruh čtvrtky A5, zubaté čáry) a navázat podle zadání barevné provázky, které znázorňovaly střapce. Děti tímto úkolem procvičovaly nejen grafomotoriku, ale také jemnou motoriku a krátkodobou zrakovou paměť. Vykreslováním pejska z pohádky, podle zadaných symbolů a barev, procvičovaly zrakovou diferenciaci, rozlišování barev a jejich odstínů. Na čtvrtkách formátu A1, připevněných do svislé polohy, na které autorka práce překreslila zvolené jednotazky a nakopírováním pracovních listů č. 1, 22, 30 (J. Bednářová, R. Šmarda, 2009) procvičovaly děti vizuomotoriku a správné držení tužky, nejprve za pomoci ukazováčku vedoucí ruky, následně fixem.

Prostorovou orientaci procvičovaly děti individuálně za pomoci židličky a plyšáka v herně mateřské školy. Zadávané pojmy byly před, za, pod, vedle, vpravo, vlevo. Manipulací vystříhanými postavičkami zvířat z pohádky a jejich dolepováním do „lesa“ pak děti pojmy procvičovaly na ploše.

Pracovními listy a zadanými úkoly z publikace Školní zralost (J. Bednářová, V. Šmardová, 2011) bylo zrakové vnímání rozvíjeno postupně ve všech jeho složkách.

11.6 Didaktická aktivita č. 6

Ptačí týden

Cíle: rozvoj zrakové diferenciaci, figury a pozadí, krátkodobé zrakové paměti, vizuomotoriky

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, předkreslený ptáček, předměty na Kimovu hru, předměty na hru Co do přírody nepatří

Didaktický materiál:

J. Bednářová, V. Šmardová: Školní zralost (Computer Press, Brno 2011)

Didaktické hry:

Přiřaď ke slepému obrázek

Ostatní hry:

Pexeso, Černý Petr

Časová dotace: 1 týden

Motivace: starání se o ptáky v zimních měsících, chození ke krmítkům

Průběh: Formou individuální práce, v ranních hodinách, děti rozvíjely vizuomotoriku a to stříháním podle předkreslené linie (vyrobily ptačí krmítko). Vybarvováním ptáčka podle předlohy byla rozvíjena zraková diferenciaci. Pracovním listem Ptačí zima z publikace Hrajeme si celý rok (L. Štíplová, 2002) figura a pozadí.

Kimova hra s názvem „Co si odnesl ptáček do hnízda?“ byla rozvíjena zraková paměť (pod šátkem bylo schováno 7 předmětů, které se v průběhu hry obměňovaly).

Ve venkovním prostředí byla rozehrána hra „Co do přírody nepatří? Děti po pečlivém prohlédnutí vytyčeného místa po chvíli hledaly připravené změny (rozvoj krátkodobé paměti).

Pracovními listy a zadanými úkoly z publikace Školní zralost (J. Bednářová, V. Šmardová, 2011) bylo zrakové vnímání rozvíjeno postupně ve všech jeho složkách.

Didaktickou hrou Přiřaď ke slepému obrázek, byla rozvíjena oblast figury a pozadí.

11.7 Didaktická aktivita č. 7

Karnevalové dny

Cíle: přiřazování a určování barev, rozvoj vizuomotoriky, jemné motoriky, zrakové diferenciacce, krátkodobé zrakové paměti, vedení očních pohybů z levé strany do pravé

Pomůcky: šablony masek na obkreslování, čtvrtky, barevné krepové papíry, lepidlo, pastelky, barevné korálky, navlékací niť, autíčka

Didaktický materiál:

L. Felcmanová: Soubor pracovních listů pro rozvoj zrakového vnímání (DYS – centrum, Praha 2013)

Didaktické hry:

Řazení autíček zleva doprava, navlékání barevných korálků dle zadaného klíče

Ostatní hry:

Puzzle, dřevěné obrázkové kostky

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: uspořádání karnevalového reje

Průběh: Obkreslováním šablon různých tvarů v ranních hodinách, stříháním podle linie, přebíráním kousků a tvořením barevných skupin z krepového barevného papíru, jeho muchláž a lepení na vystřižený tvar vybrané masky, tím byla u dětí rozvíjena vizuomotorika, jemná motorika, přiřazování a určování barev a jejich odstínů, předmatematické představy (malá koule, větší koule, největší koule).

Rozpoznáváním a vyhledáváním detailů na maskách kamarádů v souvislosti s vyrobenou maskou a vybarvováním vymalovánky „klaun“ podle symbolů (předškoláci.cz), byla rozvíjena zrková diferenciacie a to v hodinách dopoledních formou skupinové práce.

Pracovními listy ze souboru Testu zrkového vnímání Felcmanové (2013) byla u dětí rozvíjena vizuomotorika a zrková diferenciacie. Rozvoj vizuomotoriky a krátkodobé zrkové paměti u dětí bylo podpořeno navlékáním korálek dle zadaného klíče pro princeznu a pana krále. Řazením autíček zleva doprava po směru jízdy vedení očních pohybů motivací hrou Kdo přijel na karneval?

11.8 Didaktická aktivita č. 8

Pohádkové dny

Cíle: upevňování okohybných pohybů z levé strany do pravé, rozvoj zrkové diferenciacie, analýzy a syntézy, vizuomotoriky, grafomotoriky

Pomůcky: lepoprela známých pohádek (O koblížkovi, O neposlušných kůzlátkách, O Smolíčkovi), obrazový materiál k pohádkám, dějové omalovánky k pohádkám, čtvrtka A1, fixy, pastelky

Didaktický materiál: dějové obrázky k pohádkám, dějové omalovánky k pohádkám

J. Bednářová, V. Šmardová: Školní zralost (Computer Press, Brno 2011)

L. Felcmanová: Soubor pracovních listů pro rozvoj zrkového vnímání (DYS – centrum, Praha 2013)

Didaktické hry:

Barvínek, hledání rozdílů na dějových obrázcích

Ostatní hry:

Skládání dřevěných obrázkových kostek, puzzle (pohádkové motivy)

Časová dotace: 1 týden

Motivace: četba známých krátkých pohádek ze Špalíčku veršů a pohádek (F. Hrubín), dramaturgie pohádky

Průběh: Prohlížením dějových obrázků k jednotlivým pohádkám spojené s hledáním rozdílů mezi nimi, manipulací s nimi, řazení podle vyprávění, následné vyprávění děje pohádky dětmi podle obrázků, jeho sledování na obrázcích a leporelech byla u dětí rozvíjena zrková diferenciacie a okohybné pohyby z levé strany do pravé formou skupinové a individuální práce. Vizuomotorická koordinace a grafomotorika byla u dětí rozvíjena při kresbě kruhů (Koblížek) na formát A1 ve svislé poloze a následně ve vodorovné poloze, dále pak vybarvováním omalovánky k pohádce O koblížkovi s úkolem nepřetahovat předkreslené linie. Nalepováním jednotlivých dílků rozstříhaného obrázku (pejsk z pohádky z publikace J. Šmardové Školní zralost) na obrázek totožný, u dětí byla rozvíjena zrková analýza a syntéza.

Výběrem pracovních listů ze souboru zrkového vnímání Felcmanové (2013) k individuální práci s dětmi u stolečků v odpoledních hodinách bylo zrkové vnímání rozvíjeno u dětí ve všech oslabených složkách. Manipulací a skládáním dřevěných obrázkových kostek na totožný obrazový materiál byla rozvíjena u dětí zrková analýza a syntéza.

11.9 Didaktická aktivita č. 9

Velikonoce

Cíle: rozvoj analýzy a syntézy, zrkové diferenciacie, vizuomotoriky, jemné motoriky

Pomůcky:

Kosmetické tampónky, čtvrtky, fixy, velikonoční kraslice, ovesné vločky

Didaktický materiál:

J. Bednářová, R. Šmarda: Jedním tahem (DYS – centrum, Praha 2009)

Didaktické hry:

Sestavování velikonočních vajíček z osmi dílů

Ostatní hry:

Černý Petr, pexeso

Časová dotace: 1 týden

Motivace: zdobení velikonočních vajec a těšení se na svátky jara

Průběh: Děti měly za úkol, v této didaktické aktivitě, neprve individuálně poskládat podle vzoru z jednotlivých dílů vytvořených z kosmetických tamponků svého velikonočního zajička a následně ho nalepit na své připravené velikonoční přáníčko (zraková analýza a syntéza, jemná motorika). Nápodobou psacích písmen Veselé Velikonoce byla rozvíjena zraková diferenciacie. Vizuomotorika byla rozvíjena pracovním listem č. 45 „slepička“ z publikace Jedním tahem (J. Šmardová, R. Šmarda, 2009), nejprve na formátu A1 ve svislé poloze a následně na A5 v poloze vodorovné. Sestavováním 6 - ti papírových skořápek od vajíček a zdobením velikonočních kraslic dle vzoru, při využití ovesných vloček, byla u dětí rozvíjena zraková analýza a syntéza formou individuální práce.

11.10 Didaktická aktivita č. 10

Jaro na dvorku

Cíle: rozvoj okohybných pohybů, zrakové diferenciacie, vizuomotoriky, grafomotoriky, analýzy a syntézy

Pomůcky: obrázky domácích zvířat, dětská zvířecí tiskátka, nalinkovaný papír A4, pastelky

Didaktický materiál:

Z. Michalová: Do školy s Tobiášem (TOBIÁŠ, Brno 2007)

LOGICO PRIMO: Na statku (Mutabene, Praha 2012)

LOGICO PICCOLO: Oko a ruka, stopy a obrysy (Mutabene, Praha 2009)

Didaktické hry:

Rondo Vario

Ostatní hry:

Pexeso, domino, puzzle (zvířecí motivy)

Časová dotace: 2 týdny

Motivace: písničkou „Když jsem já sloužil“ a přečtením pohádky „O koťátku, které zapomnělo mňoukat“

Průběh: V ranních hodinách, pomocí osmi dětských zvířecích tiskátek a identických obrázků zvířat poskládaných zleva doprava, byly u dětí rozvíjeny oko-hybné pohyby. Děti měly za úkol u stolečku nejprve identifikovat domácí zvíře na prvním obrázku, následně najít identické tiskátko a na linku narýsovanou na papír A4 dané domácí zvíře natisknout. Úkolem bylo žádné zvíře nevynechat a nepřeskakovat. Pracovním listem „kočka“ z publikace Do školy s Tobiášem (Z. Michalová, 2007) byla u dětí rozvíjena zraková diferenciaci, kdy děti měly za úkol dokreslit do nedokreslené kočky podle kočky dokreslené to, co nedokreslené kočce chybí. Vybarvováním omalovánek domácích zvířat s nepřetahováním byla rozvíjena u dětí vizuomotorika a grafomotorika následně pracovním listem „slepičky a zrní“ z publikace Z. Michalové Do školy s Tobiášem (2007).

12 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit pětiměsíční stimulační program zrakové percepce u dětí s oslabením v této oblasti, vytvořit jim individuální vzdělávací plány a screeningovou metodou po pěti měsících zjistit, zda došlo ke zlepšení v této oblasti.

Stimulační program byl realizován v Mateřské škole Čejetice, děti byly vzdělávány podle Školního vzdělávacího plánu „Hrajeme si a poznáváme svět“ a stimulace zrakového vnímání probíhala formou individuálních i skupinových aktivit na základě prostudované odborné literatury autorek Jucovičové, Žáčkové (2014) a Zelinkové (2008). Bylo respektováno individuální tempo dětí a časové rozpětí aktivit nepřesáhlo 15 - 20 minut. Všem rodičům dětí s oslabenou zrakovou percepcí byla doporučena pravidelná docházka do mateřské školy. U **Adama** nemohlo být provedeno kontrolní šetření z důvodu dlouhodobé nemoci. Docházku do mateřské školy před onemocněním měl ale pravidelnou, rodiče ochotně spolupracovali. V domácím prostředí **Adamovi** předkládali a hráli s ním doporučené hry pro rozvoj jednotlivých zrakových funkcí (skládání puzzle, pexeso, mozaiky, třídění materiálu, skládání oblečení, prohlížení knih, rozhovory nad jednotlivými úkoly spojené s posilováním pozornosti a koncentrace). V mateřské škole byla zapotřebí vhodná motivace, která Adama k práci motivovala. Měl tendence si jít spíše hrát dle vlastního uvážení. Před zápisem do povinné školní docházky bylo Adamovým rodičům doporučeno vyšetření Adama v pedagogicko – psychologické poradně, rodiče souhlasili. **Karolína** docházku do mateřské školy měla po celou dobu stimulačního programu také pravidelnou a rodiče ochotně spolupracovali na rozvoji Karolínina zrakového vnímání. Rodičům bylo doporučeno, aby v domácím prostředí Karolíně předkládali množství kresebného náčiní, vymalovánek a úkolů pro předškoláky z publikací Šimonovy pracovní listy zaměřené na vizuomotorickou koordinaci a zrakovou diferenciaci. V mateřské škole Karolína pracovala s ochotou, potřebovala zpětnou vazbu za výkon v podobě pochvaly nebo jiného hodnocení. Na práci se těšila. **Tomáš** měl docházku po dobu stimulačního programu nepravidelnou, často chyběl z důvodu krátkodobých nemocí. Komunikace s rodiči vázla na základě přílišné zaměstnanosti. Rodičům byla doporučena pravidelná docházka do mateřské školy, v domácím prostředí individuální zaměstnávání Tomáše do všech činností během dne (práce s rodičem), aby byla podpořena koncentrace a dohlédnuto

na splnění zadaného úkolu do jeho závěrečné fáze. Didaktické aktivity, typu skládání puzzle, skládání konstruktivních stavebnic, přebírání nejrůznějšího materiálu, tvoření mozaik, hry pexeso, bylo také doporučeno. V mateřské škole Tomáš pracoval za vhodné motivace rád, důležitou roli vždy hrálo Tomášovo psychické rozpoložení. Před zápisem do povinné školní docházky bylo rodičům Tomáše doporučeno komplexní vyšetření v pedagogicko – psychologické poradně. **Daniel** měl docházku do mateřské školy pravidelnou a zejména matka ochotně spolupracovala na jeho rozvoji, zakoupila si i množství didaktického materiálu. Daniel v mateřské škole spolupracoval ochotně, úkoly se snažil plnit dobře a správně. Po celou dobu stimulačního programu v něm byla určitá zodpovědnost za provedenou práci a splněný úkol.

Z uvedeného je zřejmé, že při jakékoliv práci s dětmi je vždy důležitá komunikace s rodiči a to na partnerské úrovni. Rozumný rodič má vždy zájem o své dítě a leží mu na srdci jeho zdraví, rozvoj a spokojenost. Úkolem učitelek mateřských škol je tuto komunikaci podporovat a podávat profesionální odpovědi a výpovědi o dítěti.

13 Seznam použitých informačních zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku*, 1.vyd. Brno: Computer Prees, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost*, 1.vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2569-4.

FELCMANOVÁ, Lenka. *Test zrakového vnímání & Soubor pracovních listů pro rozvoj zrakového vnímání*, 1.vyd. Praha: DYS-centrum, 2013. ISBN 978-80-87581-02-5.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*, 2.vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0645-3.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana. *Metody reedukace specifických poruch učení: dyslexie*, 2.vyd. Praha: D + H, 2011. ISBN 978-80-903869-7-6.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra., et al. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*, 1.vyd. Praha: D + H, 2009. ISBN 978-80-87295-00-7.

KVĚTOŇOVÁ, Lea. *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*, 1.vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-063-8.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*, 3. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ., Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*, 2.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MICHALOVÁ, Zdeňka, PEŠATOVÁ, Ilona. *Specifické poruchy učení a chování v inklusivním prostředí základní školy*, 1.vyd. Liberec: Technická univerzita: Liberec, 2011. ISBN 978-80-7372-815-1.

NOVOTNÁ, Marie, KREMLIČKOVÁ, Marta. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*, 1.vyd. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-95937-60-3.

POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*, 4.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

PŘINOSILOVÁ, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice*, 2.vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.

RÁDLOVÁ, Eva., et. al. *Speciální pedagogická diagnostika*, 1.vyd. Ostrava: Montanex, 2004. ISBN 80-7225-114-7.

SINDELAROVÁ, Brigitte. *Předcházíme poruchám učení*, 5.vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0405-3.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*, 1.vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

SVOBODA, Mojmir, KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*, 2.vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, 1.vyd. Praha: Tauris, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

ZELINKOVÁ, Olga. *Dyslexie v předškolním věku*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-321-5.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

ŽÁČKOVÁ, Hana, JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*, 6.vyd. Praha: D + H, 2014. ISBN 978-80-87295-15-1.

ŽÁČKOVÁ, Hana, JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Metody reedukace specifických poruch učení: smyslové vnímání*, 2.vyd. Praha: D + H, 2007. ISBN 978-80-903579-9-0.

Seznam zákonů a vyhlášek

Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Zákon č. 472/2011 Sb. ze dne 20. prosince 2011 kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Vyhláška č. 73/2005 Sb. ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Vyhláška č. 147/2011 Sb. ze dne 25. května kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Internetové zdroje

Nástroje pro hodnocení schopností nejčastěji užívané v Pedagogicko – psychologických poradnách. 2010. [online].[citováno 22.srpna 2014]. Dostupné z:

<http://pfyziol.fup.upol.cz/castwiki/?p=1746>

14 Seznam příloh

Příloha 1 - Individuální vzdělávací plán pro dítě s oslabeným zrakovým vnímáním, Adam

Příloha 2 - Individuální vzdělávací plán pro dítě s oslabeným zrakovým vnímáním,
Karolína

Příloha 3 - Individuální vzdělávací plán pro dítě s oslabeným zrakovým vnímáním, Tomáš

Příloha 4 - Individuální vzdělávací plán pro dítě s oslabeným zrakovým vnímáním, Daniel

15 Seznam tabulek

Tabulka 1 Vnímání barev.....	22
Tabulka 2 Zraková diferenciacie.....	22
Tabulka 3 Zraková analýza a syntéza.....	22
Tabulka 4 Vnímání figury a pozadí.....	23
Tabulka 5 Zraková paměť.....	23
Tabulka 6 Oční pohyby.....	23
Tabulka 7 Věková skupina 5, 0 – 5, 6 let.....	34
Tabulka 8 Věková skupina 5, 7 – 6, 0 let.....	35
Tabulka 9 Věková skupina 6, 1 – 6, 6 let.....	35
Tabulka 10 Porovnání výsledků Testu zrakového vnímání Felcmanové (2013) v prvním a druhém šetření.....	46

16 Seznam grafů

Graf 1 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Adam.....	36
Graf 2 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Karolína.....	37
Graf 3 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Tomáš.....	38
Graf 4 Bodové výsledky jednotlivých subtestů vstupní diagnostiky: Daniel.....	39
Graf 5 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Karolína.....	43
Graf 6 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Tomáš.....	44
Graf 7 Bodové výsledky jednotlivých subtestů kontrolní diagnostiky: Daniel.....	45